

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Азнакаевский муниципальный район Республика Татарстан

МКУ "Управление образования исполнительного комитета Азнакаевского муниципального района" РТ

МБОУ «ООШ с. Большой Сухояш» Азнакаевского муниципального района РТ

РАССМОТРЕНО

Руководитель ШМО

Шарипова В.М.

Протокол №1 от «24» 08
2023 г.

СОГЛАСОВАНО

ЗДУР

Сабилова Л.К.

Протокол №1 от «25» 08
2023 г.

УТВЕРЖДЕНО

Директор школы

Хабибуллин Р.З.

Приказ №75 от «28» 08
2023 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета «Родная (тат.) литература»

для обучающихся 5 – 9 классов

с.Большой Сухояш 2023

ПОЯСНИТЕЛЬНАЯ ЗАПИСКА

Предмет «Родная (татарская) литература» выступает одним из основных предметов гуманитарного образования, определяющих уровень интеллектуального и нравственно-эстетического развития личности. Изучение родной литературы способствует познанию жизни и моделированию действительности, создаёт при помощи изобразительно-выразительных средств художественную картину мира и вызывает определённое отношение к ней, обладает высокой степенью эмоционального воздействия. С литературным образованием связано воспитание читателя, осознающего значимость чтения и изучения литературы для своего дальнейшего личностного развития, способного аргументировать своё мнение и оформлять его словесно в устных и письменных высказываниях, а также формирование потребности в систематическом чтении как средстве познания мира и себя в этом мире, гармонизации отношений человека и общества.

Изучение родной (татарской) литературы в 5-9 классах обеспечивает постижение обучающимися произведений татарской литературы, развитие навыков интерпретации и анализа с опорой на принципы единства художественной формы и содержания; создание условий для развития национального самосознания, осознания этнической принадлежности, приобретения системных знаний об истории, языке, культуре, мировоззрении, менталитете, философии своего народа.

Учебный предмет обеспечивает межпредметные связи с другими учебными предметами гуманитарного цикла, особенно с учебным предметом «Родной (татарский) язык» и «Литература».

В содержании программы по родной (татарской) литературе выделяются следующие содержательные линии:

- устное народное творчество (изучение таких произведений устного народного творчества, как сказки (волшебные, бытовые, сказки о животных), мифы, предания, легенды, малые жанры устного народного творчества (загадки, пословицы и поговорки), татарские народные песни, дастаны, баиты; татарский фольклор представлен в 5-8 классах);
- татарская литература по периодам (рассмотрение литературного произведения как самостоятельного произведения искусства и как одного из звеньев в сложном литературном процессе; изучение татарской литературы в соответствии с этапами её развития, начиная со средневековой литературы, литературы XVIII века, XIX-XX веков и заканчивая современной татарской литературой; наблюдение за воспроизведением исторических событий в родной литературе, расширение представлений о роли татарской литературы в историческом процессе);
- теория литературы (освоение теоретико-литературных понятий в процессе изучения конкретных литературных произведений: рассмотрение проблемы рода

и жанров литературы в процессе наблюдения за неразрывной связью между временем и формами искусства, в 5 классе на примере отдельных произведений изучаются особенности прозы, лирики и драмы, в 6 классе рассматриваются приёмы создания образности в произведениях лирики, в жанре рассказа и повести, лиро-эпических, драматических произведениях, а также в произведениях фантастического, автобиографического характера, в 7 классе обучающиеся познают жанровые характеристики рассказа, повести, романа, драмы, лирических и лиро-эпических произведений), в 8 классе объектом изучения становятся литературные приёмы (пейзаж, портрет, символ, художественная деталь и другие), в 9 классе изучается история татарской литературы.

АҢЛАТМА ЯЗУЫ

5-9 сыйныфларда «Туган (татар) телдәге әдәбият»ны өйрәнү башлангыч сыйныфларда алган белемнәрне тирәнәйтү, үстерүне, укучыларны татар халкының күп гасырлык әдәби, мәдәни мирасы белән таныштыруны күздә тоту. Шулай ук нигездә милли үзгән үстерү, этник чыгышыңны аңлау, тарих, тел, мәдәният, дөньяга караш, менталитет, үз халкыңның фәлсәфи карашлары турында системалы белемнәр алу өчен шартлар тудыруны, әдәбиятны сәнгатьнең бер төре буларак кабул итүне, форма һәм эчтәлек бердәмлеге принципларына таянып аның асылын аңлауны, шәрехли алуны, анализлау күнекмәләрен үстерүне тәмин итә.

Укучыны халкыбызның мәдәни байлыгының зур бер өлешен тәшкит иткән әдәби мираска якынайту, андагы кыйммәтләрне аңлай, хөрмәт итә һәм кулланыла белемгә, уку эшчәнлеген тормышта белем туплау, аны файдаланыла белемгә өйрәтү уку предметының максат булып тора.

Уку предметын өйрәнүнең бурычлары:

- әдәби текстны шәрехләү, анализлау һәм аңлату күнекмәләрен үстерү;
- әдәби-теоретик төшенчәләр белән танышу, әдәби анализ алымнарын кулланы аша укучыны сүз сәнгате булган туган телдәге татар әдәбиятына якынайту;
- татар әдәби барышы белән танышу һәм аның тарихи процесс белән бәйләнешен аңлау;
- укучыларның коммуникатив күнекмәләрен үстерү (татар телендә язма һәм телдән диалогик һәм монологик сөйләм);
- укучыларның күзаллауларын формалаштыру;
- укучыларның әхлакый һәм эстетик хисләрен формалаштыру.

5-9 сыйныфларда «Туган (татар) телдәге әдәбият» предметы яңа ФДББСлары таләпләренә туры китереп эшләнелә. Ул ике дәрәжәдә белем бирә торган мәктәп укучыларын күздә тоту. Дәрәжәлек татар телендә белем бирә торган һәм рус телендә белем бирүче мәктәпләрнең татар телен туган тел буларак өйрәнүче укучыларына аталган. Шулай ук вакытта яшь буынның туган телне белү, милли яшәешез, халкыбызның горур-гадәтәре белән танышлык дәрәжәсе төрле булуы да исәпкә алынган. «Туган (татар) телдәге әдәбият» укучыны үз

халкының яшәеш фәлсәфәсенә, тарихына, теленә дә якынайтырга, әдәбият фәне нигезләрен үзләштерүне дә тәэмин итәргә тиеш. Әмма укытуга бирелгән булган вакытның бик кыска булуы (атнага 1 сәгать) күләмле материалны бик тыгыз һәм анлаешлы, гади итеп шул кысаларга сыйдыруны таләп итә. Шуны күздә тотып, уку материалын тәкъдим итүнең дә үзенчәлекле юллары сайланды.

Предмет халык авыз ижаты әсәрләре (әкиятләр, мифлар, риваятьләр, легендалар, халык авыз ижатының кече жанрлары (табышмаклар, мәкальләр һәм әйтемнәр), татар халык жырлары, дастаннар, бәетләр белән танышуны, татар әдәбияты барышын чорларга бүлеп өйрәнүне һәм татар әдәбиятын катлаулы гомуми әдәби процессның бер буыны буларак күзаллауны, әдәби-теоретик төшенчәләрен үзләштерүне үз эченә ала. Әлеге материал укучының яшь үзенчәлекләрен исәпкә алып, башка предметлар белән дә бәйләнешне күздә тотып сыйныфларга өлешләп бүлеп бирелә.

5-7 сыйныфларда төп максат буларак әдәбиятның төр һәм жанр мәсьәләсен карау алга чыкты. Аерым алганда 5 сыйныфта игътибар үзәгендә әдәби төрләр белән танышу тора. Аерым әсәрләр мисалында проза, лирика, драма үзенчәлекләре өйрәнелә. 6 сыйныфта лирика, хикәя, повесть, лиро-эпик әсәрләрдә, драмада, фантастик һәм автобиографик характердагы әсәрләрдә образлылык тудыру алымнары карала. 7 сыйныфта укучылар хикәя, повесть, роман, драма һәм лиро-эпик әсәрләрнең жанр хасиятләрен өйрәнәләр. 8 сыйныфта әдәби әсәрне укучылар сәнгати алымнарны карау ягыннан тикшерәләр. 9 сыйныф материалы алган белемнәрен системалаштыруны күздә тотта. Ул тулы әдәбият тарихына күзәтү ясай. Әдәби барышны халык тарихы һәм гомуми әдәби процесс белән бәйләнештә күзаллау мөмкинлеген тудыра. Сүз сәнгатең кешенең рухи дөньясы белән тирәнтен керешкән төре булган әдәбиятны аңлап кабул итәргә өйрәтә.

Изучение родной (татарской) литературы направлено на достижение следующих целей:

- воспитание ценностного отношения к родной (татарской) литературе как существенной части родной культуры;
- приобщение обучающихся к культурному наследию и традициям своего народа;
- формирование грамотного читателя, способного использовать свою читательскую деятельность как средство для самообразования.
- Достижение поставленных целей реализации программы по родной (татарской) литературе предусматривает решение следующих задач:
- развитие умений комментировать, анализировать и интерпретировать художественный текст;
- приобщение обучающихся к родной (татарской) литературе как искусству слова через введение элементов литературоведческого анализа, ознакомление с отдельными теоретико-литературными понятиями;
- знакомство с татарским литературным процессом и осознание его связи с историческим процессом;
- развитие коммуникативных умений обучающихся (устной и письменной диалогической и монологической речи на татарском языке);

- формирование читательского кругозора;
- формирование нравственных и эстетических чувств обучающихся;
- развитие способностей к творческой деятельности на родном (татарском) языке;
- овладение общеучебными умениями и универсальными учебными действиями.

СОДЕРЖАНИЕ ОБУЧЕНИЯ В 5 КЛАССЕ

Мифы. Понятие о мифе. Происхождение мифов, их классификация. Татарские народные мифы.

Мифы: «Жил иясе жил чыгара», («Откуда появляется ветер»), «Тавык» («Курица»).

Устное народное творчество. Устное народное творчество как народное достояние. Особенности фольклорных произведений.

Основные жанры фольклора. Отображение национального характера в сказках.

Сказки. Виды сказок.

Татарские народные сказки: «Хэйләкәр төлке» («Хитрая лиса»), «Өч кыз» («Три дочери»), «Ак бүре» («Белый волк»).

Предания и легенды. Особенности жанра. Отличие легенд от преданий.

Легенды: «Зөһрә кыз» («Девушка Зухра»), «Кәккүк каян барлыкка килгән» («Откуда появилась кукушка»).

Предания: «Шәһәр нигә Казан дип аталган» («Почему город называли Казанью»), «Тургай моңы» («Печаль жаворонка»).

Малые жанры устного народного творчества: загадки, пословицы и поговорки.

Татарская литература.

Литературная (авторская) сказка. Фольклорные традиции в литературной сказке. Художественный вымысел литературной сказки.

Г. Тукай, «Шүрәле» («Шурале»). Мифологический сюжет сказки. Поэтические особенности сказки-поэмы. Художественный смысл сказки. Образ Шурале

в искусстве.

Проза. Эпические произведения, их особенности. Жанр рассказа.

Ф. Яруллин, «Кояштагы тап» («Пятно на солнце»). Тема нравственности. Понятия честности, милосердия, взаимовыручки и взаимоподдержки. «Зәңгәр күлдә ай коена» («Луна купается в голубом озере»). Фольклорные мотивы в литературном произведении. Победа добра над злом. Система образов, символические образы.

Дардменд, «Богдай» («Пшеница»). Нравственный смысл рассказа: духовное богатство и роль человека в обществе.

Г. Сабитов, «Урман кызы Таңсылу» («Лесная девушка Тансылу»). Единство человека и природы. Красота природы.

Басня. Жанр басни. Особенности жанра. Герои, композиция.

Г. Тукай, «Умарта корты һәм чебеннәр» («Пчела и мухи»).

А. Исхак, «Карт имән белән яшь егет» («Старый дуб и молодой парень»).

Лирические произведения. Особенности лирических произведений.

Г. Тукай, «Пар ат» («Пара лошадей»). Особенности пейзажной лирики. Воспевание родной земли.

М. Джалиль, «Кызыл ромашка» («Красная ромашка»), «Имән» («Дуб»). Восхваление храбрости и мужества советского солдата. Чувство долга перед Родиной.

М. Аглямов, «Матурлык минем белән» («Красота всегда со мной»). Тема красоты. Умение видеть красоту.

Г. Авзал, «Матурлык эзим» («В поисках красоты»). Эстетическое восприятие мира.

Р. Миннуллин, «Әни, мин көчек күрдем» («Мама, я видел щенка»), «Олы булсам...» («Когда я стану взрослым...»). Детская мечта.

Чувства и милосердия

Ш. Галиев, «Һәркем әйтә дәресен» («Каждый говорит правду»), «Тагын бер «рәхмәт» («Ещё одно «спасибо»).

Драматические произведения.

Т. Миннулин, «Гафият турында әкият» («Сказка о Гафияте»). Фольклорное начало в произведении. Сказочные персонажи.

Теория литературы.

Миф, устное народное творчество, фольклор, сказка, волшебная сказка, бытовая сказка, сказка о животных, повтор, предание, легенда, загадка, пословица, поговорка, литературная сказка, художественный вымысел, мифический образ, эпос, лирика, драма, образ, лирический герой, басня, эпитет, тема, юмор, главный герой, второстепенный герой.

СОДЕРЖАНИЕ ОБУЧЕНИЯ В 6 КЛАССЕ

Гимн. Гимн России. Гимн Татарстана.

Устное народное творчество.

Татарские народные песни. Татарские народные песни, их классификация (лирические, исторические, игровые и обрядовые песни, частушки). Поэтические особенности народных песен, образы и приёмы их создания. Роль песни в жизни людей.

Песни: «Иске кара урман» («Старый дремучий лес»), «Гөлҗамал» («Гульджемал»), «Татарстан кызлары» («Девушки Татарстана»).

Татарская литература.

Образ в лирическом произведении. Средства выражения переживаний лирического героя.

Р. Ракипов, «Мин яратам сине, Татарстан» («Я люблю тебя, Татарстан!»). Образ Родины. Чувства гордости и любви к родному краю.

Г. Тукай, «Туган авыл» («Родная деревня»). Родной край в жизни человека. Образ родной деревни, природа родного края.

Ф. Яруллин, «Туган ягы кирәк кешегә» («Человеку нужна Родина»). Высокие чувства лирического героя к Родине.

Р. Валиева, «Гүзәл жирем» («Прекрасная моя Родина»).

Дардменд, «Кил, өйрән» («Давай учись»). Роль родного языка в жизни человека. Понимание необходимости изучения других языков. Борьба за чистоту языка.

Р. Файзуллин, «Туган тел турында бер шигыр» («Стихотворение о родном языке»).

Р. Файзуллин, «Гадилэргэ гимн» («Гимн простым»). Смысл жизни и место человека в обществе. Чувство уважения к человеку труда.

Ф. Яруллин, «Сез иң гүзэл кеше икәнсез» («Вы самый прекрасный человек»). Образ учителя в литературе. Отношение к нему лирического героя.

Ф. Карим, «Ватаным өчен» («За Родину»). Патриотизм в произведении. Образ защитника родины. «Сибэли дә, сибэли» («Моросит и моросит»). Картины природы, их роль в создании образа, усиление психологизма.

Л. Лерон, «Фашист очып үтте» («Фашист пролетел»). Картины военного времени. Трагизм. Образ врага.

Ш. Галиев, «Пәрәмәч» («Перемяч»). Приёмы создания комичности в лирическом произведении.

Х. Такташ, «Әй, жырлайсы килә шушы жырны» («Так хочется спеть эту песню»). Образ малой родины. Ностальгия по прошлому, счастливому детству.

Образная система произведений фантастики.

К. Насыри, «Әбугалисина» («Авиценна»). Образ Авиценны. Фантастический сюжет в повести. Просветительские идеи в произведении. Олицетворение добра

и зла. Утверждение идеи необходимости обществу знания, которое служит благородным целям. Роль антитезы в композиции произведения.

Аллегорическая образность.

Г. Рахим, «Яз экиятләре» («Весенние сказки»). Условность и аллегорическая образность.

И. Гази, «Кояш артыннан киткән тургай» («В поисках солнца»).

Особенности образной системы в автобиографических произведениях.

Г. Тукай, «Исемдә калганнар» (отрывок из автобиографической повести) («Мои воспоминания»). Образ маленького Тукая. Условность воспоминаний литературного героя.

Образная система в биографических произведениях. Биографическое произведение. Особенности жанра.

А. Файзи, «Тукай» («Тукай») (отрывки). Образ поэта в романе. Судьба Тукая.

Образность в жанре рассказа и повести.

Г. Ибрагимов, «Алмачуар» («Чубарый»). Система образов в рассказе. Любовь героя произведения к лошади. Психологизм в раскрытии характеров литературных героев. Образ татарской деревни. Нравственные устои татарской деревни.

А. Еники, «Матурлык» («Красота»). Духовная красота человека. Любовь между матерью и сыном. Образ Бадретдина.

Р. Мухаммадиев, «Беренче умырзая» («Первый подснежник»). Образ природы. Бережное отношение к природе. Связь поколений. Чистота помыслов.

М. Галиев, «Жиңәсем килде» («Хотел победить»). Понятие чести, справедливости, уважения.
Образная система в лиро-эпических произведениях.

М. Джалиль, «Сандугач һәм чишмә» («Соловей и родник»). Восхваление храбрости и мужества советского солдата. Образы природы. Жанр баллады.

Особенности образной системы в произведениях драмы.

Г. Камал, «Беренче театр» («Первый театр»). Комический характер конфликта в произведении. Приёмы воссоздания комичности образов. Просветительские идеи в комедии. Комический характер конфликта в произведении.

Теория литературы.

Гимн, песня, образ автора, метафора, инверсия, идея, проблема, стихосложение, ритм, рифма, стих, строфа, фантастический образ, антитеза, гипербола, аллегория, автобиографическое произведение, комедия, характер, тип, критический реализм, баллада.

СОДЕРЖАНИЕ ОБУЧЕНИЯ В 7 КЛАССЕ

Устное народное творчество.

Баит - оригинальный жанр татарского фольклора. Баиты как жанр устного народного творчества. Особенности жанра. Виды баитов. Исследователи устного народного творчества (Г. Тукай, Г. Ибрагимов, Х. Ярми и другие).

Баиты: «Сак-Сок бәете» («Баит о Сак-Соке»).

Татарская литература.

Жанр рассказа. Особенности жанра рассказа.

Ш. Камал, «Буранда» («В метель»). Приёмы эмоционального воздействия на читателя. Образ матери.

И. Гази, «Ак сирень» («Белая сирень»). Первая любовь и связанные с ней переживания героя. Чувство разочарования. Символическое содержание пейзажных образов.

Р. Галиуллин, «Сәлам» («Привет»). Противопоставление внешней красоты духовному богатству человека. Ложь и разочарование.
Жанр повести. Особенности жанра.

Г. Баширов, «Туган ягым - яшел бишек» («Родимый край - зелёная колыбель») (отрывки). Образ жизни татарского народа. Духовное богатство человека, нравственные принципы. Изображение национальных традиций и обычаев. Автобиографизм повести. Фольклоризм в литературе.

М. Магдеев, «Без - кырык беренче ел балалары» («Мы - дети сорок первого года») (отрывки). Изображение трудностей военных и послевоенных лет. Образ подростка.

Роман. Жанровые особенности.

И. Гази, «Онытылмас еллар» («Незабываемые годы»). Проблематика романа. Система образов. Отражение славного пути страны в её историческом развитии.

Жанр драмы.

Т. Миннуллин, «Элдөрмештән Элмәндәр» («Старик Альмандар из Альдермышы»). Философские основы понятий жизни и смерти, ответственности перед обществом, честности, уважения к своему прошлому, вера в будущее. Образ сильного человека в произведении. Аллегория и условность. Конфликт как основа сюжета драматического произведения. Тип конфликта (внешний конфликт, внутренний конфликт, их взаимодействие).

Жанры лирики: пейзажная, философская, гражданская, интимная лирика.

Х. Туфан, «Агыла да болыт, агыла...» («Плывут облака»), «Кайсыгызның кулы жылы?» («У кого руки теплее»). Богатство и многообразие человеческих чувств и переживаний. Отношение поэта к родному языку.

Г. Тукай, «Жәйге таң хатирәсе» («Летняя заря»). Образы природы.

С. Хаким, «Бу кырлар, бу үзәннәрдә» («На этих лугах, в этих долинах»). Образ родного края, мифологизация образа родины. Чувство гордости и восхищения великими личностями татарского народа.

Г. Авзал, «Бу - Ватан» («Это - Родина»). Национальный образ народа.

Н. Арсланов, «Халкыма» («Моему народу»). Чувство гордости за свой народ, историю и культуру.

Р. Гаташ, «Татар китабы» («Татарская книга»). Исторические личности татарского народа. Трагизм их судьбы. Книга - духовное богатство, символ красоты и вечности.

Р. Файзуллин, «... Жыя кеше» («... Человек копит»). Смысл бытия. Сущность человека.

Р. Харис, «Кеше кайчан матур» («Чем красив человек»). Внутренняя красота человека.

М. Мирза, «Көздә бер мэл» («Одно мгновение осени»), «Моң» («Печаль»). Роль природы в раскрытии чувств и переживаний лирического героя. Долг перед родителями. Благословление родителей.

Г. Мурат, «Туган тел» («Родной язык»). Уважение к истории своего народа, чувство ответственности за сохранение родного языка.

Лирико-эпические жанры литературы.

Жанр поэмы. Особенности поэмы. Жанр стихотворения в прозе. Особенности жанра.

Р. Файзуллин, «Сәйдәш» («Сайдаш»). Поэма о жизни и творчестве известного татарского композитора С. Сайдашева. Противоречия в судьбе композитора.

Г. Кутуй, «Сагыну» («Ностальгия»). Чувства любви к Родине, гордости за свой народ, надежда и вера в благополучное возвращение, раскрывающие чувство тоски по родной земле.

Теория литературы.

Баит, рассказ, сюжет, элементы сюжета, композиция, повесть, художественная деталь, лирическое отступление, персонаж, повествователь, роман, драма, конфликт, ремарка, реплика, монолог, диалог, интимная лирика, пейзажная лирика, философская лирика, гражданская лирика, поэма, стихи в прозе (нэсер), импрессионизм.

СОДЕРЖАНИЕ ОБУЧЕНИЯ В 8 КЛАССЕ

Устное народное творчество.

Дастаны. Художественное своеобразие дастана. Виды дастанов.

Дастан «Идегэй» («Идегей») как памятник устного народного творчества. Реальная основа произведения. Система образов в дастане. Изображение сложного пути народа через призму масштабных событий, судеб великих исторических личностей.

Художественные приёмы в литературном произведении.

Пейзаж в литературном произведении. Виды пейзажа. Функции пейзажа.

Г. Баширов, «Жидегән чишмә» («Семерица») (отрывки). Нравственные истоки, традиции, обычаи, национальные черты татарского народа. Картины природы родного края.

А. Баян, «Яшьлегемне эзим» («Ищу молодость») (отрывки). Внутренний монолог героя. Картины природы. Смысловая сторона пейзажа.

Н. Арсланов, «Яз» («Весна»). Образ весенней природы. Функции пейзажа в стихотворении.

Портрет как художественный приём. Функции портрета в произведении. Виды портретов: портрет-описание, портрет-сравнение, портрет-впечатление, психологический портрет.

Н. Фаттах, «Этил суы ака торур» («Течёт река Итиль») (отрывки). Историческая действительность и вымысел. Образ жизни, традиции и обычаи народа. Портретная характеристика исторических персонажей.

Ф. Хусни, «Йёзек кашы» («Перстень»). Изображение перипетий в судьбе человека. Светлые лирические чувства героев произведения. Трагический финал любви. Особенности портрета литературных героев.

Ш. Зигангирова, «Татар кызына» («Татарской девушке»). Выразительные средства в портретной характеристике персонажа. Воспевание красоты татарской девушки.

Художественная деталь в литературном произведении. Функции художественной детали. Выделительная и психологическая виды художественной детали. Образы-вещи в литературном произведении.

Творчество А. Еники, «Эйтелмэгэн васыять» («Невысказанное завещание»). Система образов. Проблематика повести. Потеря нравственных ориентиров в обществе. Судьба татарской нации. Философское значение понятия «завещание». Образы-вещи в произведении. Художественная деталь в раскрытии идеи произведения.

Н. Думави, «Яшь ана» («Молодая мать»). Художественная деталь, символ. Роль художественной детали в характеристике героя.

Х. Туфан, «Каеннар сары иде» («Берёзы стали жёлтыми»). Образ ребёнка. Функции художественной детали в описании литературного образа.

Символ и литературное произведение. Типы символов в литературе. Художественный образ-символ.

Жизнь и творчество Ф. Яруллина. «Жилкәннәр жилдә сынала» («Упругие паруса») (отрывки). Судьба человека. Сила воли и сильный характер. Образ сильного человека. Символизм в произведении.

Роб. Ахметзянов, «Гомер китабы» («Книга жизни»). Размышления о духовном мире человека. Условные образы и символы, ассоциации.

Дардменд, «Кораб» («Корабль»). Изображение судьбы нации, народа в образах корабля, бури, волны и пропасти. Связь человека со Вселенной, миром, единство с природой. Символическая образность в стихотворении.

Психологизм как единство литературных приёмов. Виды приёмов психологизма. Роль психологических приёмов в раскрытии литературных образов, идейного содержания произведения.

А. Еники, «Кем жырлады?» («Кто пел?»). Образ раненного лейтенанта, его чувства и переживания в последние моменты жизни. Образ татарской песни. Психологические приемы в рассказе.

Жизнь и творчество Г. Ибрагимова. «Яшь йөрәкләр» («Молодые сердца») (отрывки). Противоборство старого и нового. Система образов в произведении. Идеи свободы личности. Психологические элементы в романе.

Художественное время и пространство в литературном произведении (хронотоп). Виды художественного времени, типы пространства. Хронотопические образы.

Г. Исхаки, «Көз» («Осень»). Две героини, две судьбы. Философское значение названия повести. Художественные средства в раскрытии образов. Художественное время и пространство в повести.

Творчество А. Кутуя. «Тапшырылмаган хатлар» («Неотосланные письма»). Эпистолярный жанр в литературе. Проблема любви и создания семьи, её разрешение в повести. Отношение автора к образам Галии и Искандера. Романтическое изображение нового человека. Хронотопические образы.

М. Галиев, «Кичке сурәт» («Вечерний пейзаж»). Бинарные оппозиции в определении идеи произведения.

Теория литературы.

Дастан, пейзаж, портрет, художественная деталь, образы-вещи, собирательный образ, художественное время и пространство (хронотоп), психологизм, символизм, символический образ, эпистолярный стиль, исторический роман, романтизм, романтический образ.

СОДЕРЖАНИЕ ОБУЧЕНИЯ В 9 КЛАССЕ

Литература как искусство слова. Своеобразие художественного отражения жизни в словесном искусстве. Периодизация татарской литературы.

История татарской литературы.

Средневековая тюрко-татарская литература. Литература XII - первой половины XIII веков. Особенности периода.

Кул Гали, «Кыйссаи Йосыф» («Сказание о Юсуфе»). Образы Юсуфа и Зулейхи. Сила любви. Идеи гуманизма и справедливости. Художественное своеобразие поэмы. Связь коранических сюжетов с татарской литературой.

Литература XIII - первой половины XV веков. Общая характеристика литературы данного периода.

С. Сараи, «Сөһэйл вә Гөлдәрсен» («Сухайль и Гульдурсун»). Идеино-эстетическое содержание поэмы, художественное своеобразие. Противопоставление любви жестокости и несправедливости.

Татарская литература периода Казанского ханства. Особенности развития татарской литературы данного периода.

Кул Шариф, «Гафил торма» («Не будь неучем»). Дидактическое содержание, назидательность литературы. Единство религиозного и светского содержания. Роль знаний в жизни человека.

Татарская литература XVII века. Особенности развития татарской литературы XVII века. Суфийская литература. Нравственно-философское направление литературы.

М. Колый, Хикметы. Проблематика хикметов. Духовные переживания, нравственные устои лирического героя.

Татарская литература XVIII века. Особенности развития татарской литературы XVIII века. Сближение литературы с жизнью народа.

Г. Утыз Имяни, «Гыйлемнең өстенлеге турында» («О преимуществе знания»), «Егет булу турында» («О мужестве»), «Татулык турында» («О дружбе»). Назидательный характер произведений. Связь знания с трудом. Беседа о честности, справедливости, щедрости, терпении, воспитание нравственности с молодых лет.

Татарская литература XIX века. Особенности развития татарской литературы в XIX веке. Просветительское движение у татар. Становление реалистической поэзии. Тематика произведений.

Творчество Г. Кандалий. «Сәхипжәмал» («Сахибджамал») (отрывок).

Прославление в поэме чувства великой любви. Описание красоты женщины. Взаимосвязь идейно-эстетических находок автора с развитием общественного сознания.

Жизнь и творчество К. Насыри. «Жырык бакча» («Сорок садов»). Нравственные качества. Духовная красота человека.

М. Акъегетзадэ Биография М. Акъегетзадэ. Повесть «Хисаметдин менла» («Хисаметдин менла»). Просветительские идеи в произведении. Проблема героя времени. Авторская позиция в создании образа главного героя. Просветительский реализм.

Татарская литература начала XX века. Особенности татарской литературы начала XX века. Приобщение татарской литературы к достижениям восточной, русской, европейской литературы, философии и культуры.

Жизнь и творчество Г. Тукая. Стихотворения «Милләткә» («К нации»), «Народные напевы» («Милли моңнар»). Чувства любви и уважения к своему народу, к нации. Глубина переживаний лирического героя о судьбе татарского народа. Отражение фольклорных мотивов в творчестве поэта.

Жизнь и творчество Дардменда. Стихотворения «Видагъ» («Расставание»), «Гөрләгән сулар» («Бурлящие воды»). Тема родины. Противопоставление Отчизны родному народу.

Жизнь и творчество С. Рамиева. «Таң вакыты» («На рассвете»), «Мин» («Я»). Переживания лирического героя за свой народ, желание видеть его свободным, образованным, прогрессивным. Особенности романтического героя.

Жизнь и творчество Г. Исхаки. Повесть «Сөннәтче бабай» («Суннатчи бабай»). Нравственные качества татарского народа.

Жизнь и творчество Ф. Амирхана. «Хәят» («Хаят»). Противостояние культов красоты, женственности, любви с консервативной нравственностью. Глубокий лиризм переживаний главной героини. Влияние среды на формирование мировоззрения героини. Система образов.

М. Файзи, «Галиябану». Традиционный любовный треугольник. Система образов в произведении. Конфликт. Трагическое разрешение конфликта.

Татарская литература 1920-1930-х годов. Особенности татарской литературы данного периода

Жизнь и творчество Х. Такташа. «Мәхәббәт тәүбәсе» («Раскаяние в любви»). Авторская позиция в отношении героев произведения. Отрицательное отношение автора к идее «свободной любви».

Татарская литература периода Великой Отечественной войны и послевоенного времени. Особенности татарской литературы данного периода.

Жизнь и творчество М. Джалиля. «Моабит дәфтәрләре» («Моабитская тетрадь»): «Жырларым» («Мои песни»), «Кичер, илем» («Прости, Родина»). История возвращения «Моабитских тетрадей» на родину поэта. Тема мужества и героизма. Чувства и переживания лирического героя. Поэтические приёмы в создании стихотворений.

Жизнь и творчество Ф. Карима. «Кыр казы» («Дикий гусь»). Чувство тоски по Родине, по родным и близким.

Татарская проза 1960-1980-х годов. Особенности татарской прозы данного периода.

А. Гилязов, «Өч аршын жир» («Три аршина земли»). Художественное осмысление национальных черт характера человека, находящегося вдали от Родины. Роль хронотопа дороги в раскрытии характера главного героя произведения.

Татарская лирика 1960-1980-х годов. Особенности татарской лирики данного периода.

Творчество Р. Файзуллина. «Нюанслар иле» («Страна нюансов»): «Чынлык» («Действительность»), «Вақыт» («Время»), «Көзге яңгыр» («Осенний дождь»), «Язгы кәеф» («Весеннее настроение»). Философские размышления поэта о времени, истории, жизни.

Творчество Р. Хариса. «Ак сөлге» («Белое полотенце»). Проблема сохранения национальных традиций.

Творчество И. Юзеева. «Калдыр, аккош, каурыңны» («Лебединое пёрышко»).

Татарская драматургия 1960-1980-х годов. Особенности татарской драматургии данного периода.

Творчество Т. Миннуллина. «Дуслар жыелган жирдә» («Когда собираются друзья»). Нравственные проблемы в произведении.

Татарская литература рубежа XX-XXI веков. Особенности развития татарской литературы данного периода.

И. Ихсанова, «Кеше булса...» («Если это человек...»). Смысл жизни, служение своей родине, своему народу. Благородные деяния во имя других людей.

Творчество Р. Миннуллина. «Һәйкәлләрне тыңлыйк!» («Что говорят памятники»). Гимн мужеству и героизму советского народа.

Развитие современной татарской литературы. Обзор. Мировой литературный процесс. Взаимосвязи между татарской, русской и зарубежной литературами.

А. Ахметгалиева, «Кайтаваз» («Эхо»). Отношения между матерью и детьми. Роль матери в жизни человека.

Р. Мухамметшин, «Август азагы» («Конец августа»), «Күктә кояш балкып-балкып яна» («А солнце в небе светит ярко-ярко»). Своеобразное раскрытие темы вечности в творчестве молодых писателей. Особенности в создании образа.

Теория литературы.

Литературный процесс, периоды развития литературы, религиозная литература, светская литература, дидактизм, хикметы, просветительский реализм, музыкальная драма, авторская позиция.

ПЛАНИРУЕМЫЕ РЕЗУЛЬТАТЫ ОСВОЕНИЯ ПРОГРАММЫ ПО РОДНОЙ (ТАТАРСКОЙ) ЛИТЕРАТУРЕ НА УРОВНЕ ОСНОВНОГО ОБЩЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

В результате изучения родной (татарской) литературы на уровне основного общего образования у обучающегося будут сформированы следующие личностные результаты:

1) гражданского воспитания:

- готовность к выполнению обязанностей гражданина и реализации его прав, уважение прав, свобод и законных интересов других людей, активное участие в жизни семьи, образовательной организации, местного сообщества, родного края, страны, в том числе в сопоставлении с ситуациями, отражёнными в литературных произведениях;
- неприятие любых форм экстремизма, дискриминации, понимание роли различных социальных институтов в жизни человека, представление об основных правах, свободах и обязанностях гражданина, социальных нормах и правилах межличностных отношений в поликультурном и многоконфессиональном обществе, в том числе с опорой на примеры из родной (татарской) литературы;
- готовность к разнообразной совместной деятельности, стремление к взаимопониманию и взаимопомощи, в том числе с опорой на примеры из литературы; активное участие в школьном самоуправлении, готовность к участию в гуманитарной деятельности;

2) патриотического воспитания:

- осознание российской гражданской идентичности в поликультурном и многоконфессиональном обществе, проявление интереса к познанию родного (татарского) языка и родной (татарской) литературы, истории, культуры Российской Федерации, своего края в контексте изучения произведений татарской литературы, а также русской литературы;
- ценностное отношение к достижениям своей Родины - России, к науке, искусству, спорту, технологиям, боевым подвигам и трудовым достижениям народа, в том числе отражённым в художественных произведениях;

- уважение к символам России, государственным праздникам, историческому и природному наследию и памятникам, традициям разных народов, проживающих в родной стране, обращая внимание на их воплощение в татарской литературе;

3) *духовно-нравственного воспитания:*

- ориентация на моральные ценности и нормы в ситуациях нравственного выбора с оценкой поведения и поступков персонажей литературных произведений;
- готовность оценивать своё поведение и поступки, а также поведение и поступки других людей с позиции нравственных и правовых норм с учётом осознания последствий поступков;
- активное неприятие асоциальных поступков, свобода и ответственность личности в условиях индивидуального и общественного пространства;

4) *эстетического воспитания:*

- восприимчивость к разным видам искусства, традициям и творчеству своего и других народов, понимание эмоционального воздействия искусства, в том числе изучаемых литературных произведений;
- осознание важности художественной литературы и культуры как средства коммуникации и самовыражения;
- понимание ценности отечественного и мирового искусства, роли этнических культурных традиций и народного творчества;
- стремление к самовыражению в разных видах искусства;

5) *физического воспитания, формирования культуры здоровья и эмоционального благополучия:*

- осознание ценности жизни с опорой на собственный жизненный и читательский опыт, ответственное отношение к своему здоровью и установка на здоровый образ жизни (здоровое питание, соблюдение гигиенических правил, сбалансированный режим занятий и отдыха, регулярная физическая активность);
- осознание последствий и неприятие вредных привычек (употребление алкоголя, наркотиков, курение) и иных форм вреда для физического психического здоровья, соблюдение правил безопасности, в том числе правил безопасного поведения в интернет-среде;
- способность адаптироваться к стрессовым ситуациям и меняющимся социальным, информационным и природным условиям, в том числе осмысляя собственный опыт и выстраивая дальнейшие цели, умение принимать себя и других, не осуждая;

- умение осознавать эмоциональное состояние себя и других, опираясь на примеры из литературных произведений, умение управлять собственным эмоциональным состоянием, сформированность навыка рефлексии, признание своего права на ошибку и такого же права другого человека с оценкой поступков литературных героев;

б) трудового воспитания:

- установка на активное участие в решении практических задач (в рамках семьи, школы, города, края) технологической и социальной направленности, способность инициировать, планировать и самостоятельно выполнять такого рода деятельность;
- интерес к практическому изучению профессий и труда различного рода, в том числе на основе применения изучаемого предметного знания и знакомства с деятельностью героев на страницах литературных произведений;
- осознание важности обучения на протяжении всей жизни для успешной профессиональной деятельности и развитие необходимых умений для этого;
- готовность адаптироваться в профессиональной среде; уважение к труду и результатам трудовой деятельности, в том числе при изучении произведений татарского фольклора и литературы, осознанный выбор и построение индивидуальной траектории образования и жизненных планов с учётом личных и общественных интересов и потребностей;

7) экологического воспитания:

- ориентация на применение знаний из социальных и естественных наук для решения задач в области окружающей среды, планирования поступков и оценки их возможных последствий для окружающей среды;
- повышение уровня экологической культуры, осознание глобального характера экологических проблем и путей их решения;
- активное неприятие действий, приносящих вред окружающей среде, в том числе сформированное при знакомстве с литературными произведениями, поднимающими экологические проблемы;
- осознание своей роли как гражданина и потребителя в условиях взаимосвязи природной, технологической и социальной среды, готовность к участию в практической деятельности экологической направленности;

8) ценности научного познания:

- ориентация в деятельности на современную систему научных представлений об основных закономерностях развития человека, природы и общества, взаимосвязях человека с природной и социальной средой с опорой на изученные и самостоятельно прочитанные литературные произведения;

- овладение языковой и читательской культурой как средством познания мира;
- овладение основными навыками исследовательской деятельности с учётом специфики литературного образования, установка на осмысление опыта, наблюдений, поступков и стремление совершенствовать пути достижения индивидуального и коллективного благополучия;

9) *обеспечение адаптации обучающегося к изменяющимся условиям социальной и природной среды:*

- освоение обучающимися социального опыта, основных социальных ролей, соответствующих ведущей деятельности возраста, норм и правил общественного поведения, форм социальной жизни в группах и сообществах, включая семью, группы, сформированные по профессиональной деятельности, а также в рамках социального взаимодействия с людьми из другой культурной среды, изучение и оценка социальных ролей персонажей литературных произведений;
- способность во взаимодействии в условиях неопределённости, открытость опыту и знаниям других, способность действовать в условиях неопределённости, повышать уровень своей компетентности через практическую деятельность, в том числе умение учиться у других людей, осознавать в совместной деятельности новые знания, навыки и компетенции из опыта других;
- навык выявления и связывания образов, способность формирования новых знаний, в том числе способность формулировать идеи, понятия, гипотезы об объектах и явлениях, в том числе ранее неизвестных, осознавать дефициты собственных знаний и компетентностей, планировать своё развитие;
- умение оперировать основными понятиями, терминами и представлениями в области концепции устойчивого развития;
- умение анализировать и выявлять взаимосвязи природы, общества и экономики;
- умение оценивать свои действия с учётом влияния на окружающую среду, достижений целей и преодоления вызовов, возможных глобальных последствий;
- способность осознавать стрессовую ситуацию, оценивать происходящие изменения и их последствия, опираясь на жизненный и читательский опыт, воспринимать стрессовую ситуацию как вызов, требующий контрмер, оценивать ситуацию стресса, корректировать принимаемые решения и действия, формулировать и оценивать риски и последствия, формировать опыт, уметь находить позитивное в произошедшей ситуации, быть готовым действовать в отсутствии гарантий успеха.

В результате изучения родной (татарской) литературы на уровне основного общего образования у обучающегося будут сформированы познавательные универсальные учебные действия, коммуникативные универсальные учебные действия, регулятивные универсальные учебные действия, умение совместной деятельности.

У обучающегося будут сформированы следующие базовые логические действия как часть познавательных универсальных учебных действий:

- выявлять и характеризовать существенные признаки объектов (художественных и учебных текстов, литературных героев и другие) и явлений (литературных направлений, этапов историко-литературного процесса);
- устанавливать существенный признак классификации и классифицировать литературные объекты по существенному признаку, устанавливать основания для их обобщения и сравнения, определять критерии проводимого анализа;
- с учётом предложенной задачи выявлять закономерности и противоречия в рассматриваемых литературных фактах и наблюдениях над текстом, предлагать критерии для выявления закономерностей и противоречий;
- выявлять дефициты информации, данных, необходимых для решения поставленной учебной задачи;
- выявлять причинно-следственные связи при изучении литературных явлений и процессов, делать выводы с использованием дедуктивных и индуктивных умозаключений, умозаключений по аналогии, формулировать гипотезы об их взаимосвязях;
- самостоятельно выбирать способ решения учебной задачи при работе с разными типами текстов (сравнивать несколько вариантов решения, выбирать наиболее подходящий с учётом самостоятельно выделенных критериев).

У обучающегося будут сформированы следующие базовые исследовательские действия как часть познавательных универсальных учебных действий:

- использовать вопросы как исследовательский инструмент познания в литературном образовании;
- формулировать вопросы, фиксирующие разрыв между реальным и желательным состоянием ситуации, объекта, и самостоятельно устанавливать искомое и данное;
- формировать гипотезу об истинности собственных суждений и суждений других, аргументировать свою позицию, мнение;
- проводить по самостоятельно составленному плану небольшое исследование по установлению особенностей литературного объекта изучения, причинно-следственных связей и зависимостей объектов между собой;
- оценивать на применимость и достоверность информацию, полученную в ходе исследования (эксперимента);
- самостоятельно формулировать обобщения и выводы по результатам проведённого наблюдения, опыта, исследования; владеть инструментами оценки достоверности полученных выводов и обобщений;

- прогнозировать возможное дальнейшее развитие событий и их последствия в аналогичных или сходных ситуациях, а также выдвигать предположения об их развитии в новых условиях и контекстах, в том числе в литературных произведениях.

У обучающегося будут сформированы следующие умения работать с информацией как часть познавательных универсальных учебных действий:

- применять различные методы, инструменты и запросы при поиске и отборе литературной и другой информации или данных из источников с учётом предложенной учебной задачи и заданных критериев;
- выбирать, анализировать, систематизировать и интерпретировать литературную и другую информацию различных видов и форм представления;
- находить сходные аргументы (подтверждающие или опровергающие одну и ту же идею, версию) в различных информационных источниках;
- самостоятельно выбирать оптимальную форму представления литературной и другой информации и иллюстрировать решаемые учебные задачи несложными схемами, диаграммами, иной графикой и их комбинациями;
- оценивать надёжность литературной и другой информации по критериям, предложенным учителем или сформулированным самостоятельно;
- эффективно запоминать и систематизировать эту информацию.

У обучающегося будут сформированы следующие умения общения как часть коммуникативных универсальных учебных действий:

- воспринимать и формулировать суждения, выражать эмоции в соответствии с условиями и целями общения, выражать себя (свою точку зрения) в устных и письменных текстах;
- распознавать невербальные средства общения, понимать значение социальных знаков, знать и распознавать предпосылки конфликтных ситуаций, находя аналогии в литературных произведениях, смягчать конфликты, вести переговоры;
- понимать намерения других, проявлять уважительное отношение к собеседнику и корректно формулировать свои возражения, в ходе учебного диалога и (или) дискуссии задавать вопросы по существу обсуждаемой темы и высказывать идеи, нацеленные на решение учебной задачи и поддержание благожелательности общения; сопоставлять свои суждения с суждениями других участников диалога, обнаруживать различие и сходство позиций;

- публично представлять результаты выполненного опыта (литературоведческого эксперимента, исследования, проекта);
- самостоятельно выбирать формат выступления с учётом задач презентации и особенностей аудитории и в соответствии с ним составлять устные и письменные тексты с использованием иллюстративных материалов.

У обучающегося будут сформированы следующие умения самоорганизации как части регулятивных универсальных учебных действий:

- выявлять проблемы для решения в учебных и жизненных ситуациях, анализируя ситуации, изображённые в художественной литературе;
- ориентироваться в различных подходах принятия решений (индивидуальное, принятие решения в группе, принятие решений группой);
- самостоятельно составлять алгоритм решения учебной задачи (или его часть), выбирать способ решения учебной задачи с учётом имеющихся ресурсов и собственных возможностей, аргументировать предлагаемые варианты решений;
- составлять план действий (план реализации намеченного алгоритма решения) и корректировать предложенный алгоритм с учётом получения новых знаний об изучаемом литературном объекте;
- делать выбор и брать ответственность за решение.

У обучающегося будут сформированы следующие умения самоконтроля, эмоционального интеллекта, принятия себя и других как части регулятивных универсальных учебных действий:

- владеть способами самоконтроля, самомотивации и рефлексии в литературном образовании;
- давать адекватную оценку учебной ситуации и предлагать план её изменения;
- учитывать контекст и предвидеть трудности, которые могут возникнуть при решении учебной задачи, адаптировать решение к меняющимся обстоятельствам;
- объяснять причины достижения (недостижения) результатов деятельности, давать оценку приобретённому опыту, уметь находить позитивное в произошедшей ситуации;
- вносить коррективы в деятельность на основе новых обстоятельств и изменившихся ситуаций, установленных ошибок, возникших трудностей, оценивать соответствие результата цели и условиям;
- различать, называть и управлять собственными эмоциями и эмоциями других;
- выявлять и анализировать причины эмоций;
- ставить себя на место другого человека, понимать мотивы и намерения другого, анализируя примеры из художественной литературы;

- регулировать способ выражения своих эмоций;
- осознанно относиться к другому человеку, его мнению, размышляя над взаимоотношениями литературных героев;
- признавать своё право на ошибку и такое же право другого;
- принимать себя и других, не осуждая;
- проявлять открытость себе и другим;
- осознавать невозможность контролировать всё вокруг.

У обучающегося будут сформированы следующие умения совместной деятельности:

- понимать и использовать преимущества командной (парной, групповой, коллективной) и индивидуальной работы при решении конкретной проблемы на уроках родной (татарской) литературы, обосновывать необходимость применения групповых форм взаимодействия при решении поставленной задачи;
- принимать цель совместной учебной деятельности, коллективно строить действия по её достижению: распределять роли, договариваться, обсуждать процесс и результат совместной работы;
- уметь обобщать мнения нескольких людей, проявлять готовность руководить, выполнять поручения, подчиняться;
- планировать организацию совместной работы на уроке родной (татарской) литературы, определять свою роль (с учётом предпочтений и возможностей всех участников взаимодействия), распределять задачи между членами команды, участвовать в групповых формах работы (обсуждения, обмен мнений, «мозговые штурмы» и иные);
- выполнять свою часть работы, достигать качественного результата по своему направлению и координировать свои действия с другими членами команды;
- оценивать качество своего вклада в общий результат по критериям, сформулированным участниками взаимодействия на литературных занятиях;
- сравнивать результаты с исходной задачей и вклад каждого члена команды в достижение результатов, разделять сферу ответственности и проявлять готовность к предоставлению отчёта перед группой.

Предметные результаты изучения родной (татарской) литературы.

К концу обучения в 5 классе обучающийся научится:

- выразительно читать вслух и наизусть произведения, их фрагменты в рамках программы (правильно передавать эмоциональное содержание произведения, точно воспроизводить стихотворный ритм);

- формулировать собственное отношение к произведениям родной татарской литературы, уметь их оценивать, обосновывать свои суждения с опорой на текст;
- различать основные жанры фольклора и художественной литературы (миф, фольклорная и литературная сказка, загадка, пословица, поговорка, предание, легенда, баит, дастан, басня, рассказ, повесть, лирическое стихотворение, пьеса); отличать прозаические тексты от поэтических;
- эмоционально откликаться на прочитанное, делиться впечатлениями о произведении;
- определять и формулировать тему, основную мысль прочитанных произведений;
- задавать вопросы по содержанию произведений;
- участвовать в обсуждении прочитанного;
- характеризовать литературного героя, создавать его словесный портрет на основе авторского описания и художественных деталей, оценивать его поступки;
- пересказывать художественный текст (подробно, кратко);
- составлять простой план художественного произведения;
- использовать изученные теоретико-литературные понятия при анализе художественного текста (образ, эпос, лирика, драма, тема, идея, юмор и другие);
- создавать собственный письменный текст: давать развёрнутый ответ на вопрос (объёмом не менее 20-30 слов), связанный со знанием и пониманием литературного произведения.

Предметные результаты изучения родной (татарской) литературы.
К концу обучения в 6 классе обучающийся научится:

- выразительно читать вслух и наизусть произведения, их фрагменты в рамках программы;
- определять и формулировать тему, идею, проблематику прочитанных произведений;
- характеризовать литературного героя, создавать его словесный портрет на основе авторского описания и художественных деталей; сопоставлять персонажей одного произведения по сходству и контрасту;
- участвовать в беседе о прочитанном, в том числе используя информацию о жизни и творчестве писателя;
- формулировать свою точку зрения и понимать смысл других суждений;

- пересказывать художественный текст, используя разные виды пересказа (подробный, краткий, выборочный, творческий); составлять простой план художественного произведения, в том числе цитатный;
- интерпретировать литературное произведение;
- использовать изученные теоретико-литературные понятия при анализе художественного текста (образ автора, проблема, характер, тип, метафора, гипербола и другие);
- писать сочинение по личным впечатлениям, по картине, по предложенной литературной тематике (с опорой на одно произведение).

Предметные результаты изучения родной (татарской) литературы.

К концу обучения в 7 классе обучающийся научится:

- выразительно читать вслух и наизусть произведения, их фрагменты в рамках программы;
- определять и формулировать проблемы прочитанных произведений;
- соотносить содержание и проблематику художественных произведений;
- характеризовать литературного героя, его внешность и внутренние качества, поступки и отношения с другими героями;
- анализировать произведение, используя изученные теоретико-литературные понятия при анализе художественного текста (рассказ, повесть, роман, жанры лирики, комедия, драма, сюжет, диалог, монолог, композиция и другие);
- определять род и жанр литературного произведения;
- выявлять характер конфликта в произведении;
- определять стадии развития действия в эпическом произведении;
- писать сочинения по предложенной литературной тематике (с опорой на одно произведение).

Предметные результаты изучения родной (татарской) литературы.

К концу обучения в 8 классе обучающийся научится:

- определять и формулировать тематику, проблематику и идейное содержание прочитанных произведений;
- анализировать литературное произведение; определять род и жанр литературного произведения на основе анализа важнейших особенностей его содержания и формы; характеризовать в произведениях конфликт (внешний и внутренний);
- определять роль художественной детали, выявлять её художественную функцию;

- характеризовать особенности строения сюжета и композиции; определять стадии развития действия в художественных произведениях;
- передавать свои впечатления от лирического стихотворения; определять средства передачи выраженного в нём настроения;
- определять роль пейзажа и интерьера в произведении;
- определять элементы психологизма в литературном произведении;
- выявлять языковые особенности произведения; определять в тексте художественные средства и характеризовать их роль в литературном произведении;
- участвовать в дискуссии о прочитанном, формулировать свою точку зрения, аргументированно её отстаивать, понимать смысл других суждений;
- использовать изученные теоретико-литературные понятия при анализе художественного текста (пейзаж, портрет, символ, художественная деталь, психологизм, хронотоп и другие);
- писать сочинение по предложенной литературной тематике (с опорой на одно произведение или несколько произведений одного писателя).

Предметные результаты изучения родной (татарской) литературы.
К концу обучения в 9 классе обучающийся научится:

- соотносить содержание и проблематику художественных произведений со временем их написания и отражённой в них эпохой; выделять основные этапы историко-литературного процесса;
- знать факты из биографии писателя и сведения об историко-культурном контексте его творчества;
- характеризовать особенности строения сюжета и композиции, конфликта;
- выявлять в художественном произведении и различать позиции героев, повествователей;
- воспринимать литературное произведение как художественное высказывание автора, выявлять авторскую позицию;
- использовать изученные теоретико-литературные понятия при анализе художественного текста (литературный процесс, периоды развития литературы, авторская позиция и другие);
- писать сочинение по предложенной литературной тематике (с опорой на одно или несколько произведений одного писателя, произведения разных писателей).

ТЕМАТИЧЕСКОЕ ПЛАНИРОВАНИЕ в 5 КЛАССЕ

(2 час в неделю – 34 ч. в год)

№	Тема	Эчтәлек / Содержание	Сәг. Саны / Кол-во часов	Үткәру вакыты / Время проведения		Укучылар эшчәнлегенә төп төрләре / Основные виды деятельности учащихся
				план	факт	
1	Мифлар / Мифы (2 сәгать)	Ияләр – мифик образлар (Татар халык мифлары. «Жил иясе жил чыгара» мифы). / Татарские народные мифы. Миф “Откуда появляется ветер”.	1			Уку: мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп мифларны уку. Фольклор эсәренә текстны белән эшләү: мифларны һәм мифик образларны анализлау, мифларның тема һәм проблемаларын билгеләү, төп фикерен ачыклау. Әдәби-теоретик төшенчәне үзләштерү
		Тавык турында да миф бар (Мифларның килеп чыгышы, аларны классификацияләү. «Тавык» мифы). / Происхождение мифов, их классификация. Татарские народные мифы. “Курица”.	1			
Халык авыз ижаты / Устное народное творчество						
2	Әкиятләр / Сказки (5 сәгать)	Әкиятләрдә дә хакыйкәт бар (Халык байлыгы буларак татар халык авыз ижаты. Әкиятләр. «Хәйләкәр төлкә» әкият) / И в сказках есть правда (Устное народное творчество как народное достояние. Сказки. «Хитрая лиса».	1			Уку: текстны сәнгатьле уку. Әдәби эсәрне интерпретацияләү: рольләр буенча уку. Фольклор эсәре текстны белән эшләү: укыган әкиятнең эчтәлегенә кагылышлы сорауларга җавап бирү, тексттагы вакыйгалар эзлеклелеген билгеләү, эсәр героена бәя бирү. Текстны сөйләү: план буенча сөйләү. Әдәби-теоретик төшенчәләр белән эшләү: әкиятләргә
		Кемнән үрнәк алырга? (Татар халык әкият «Өч кыз») / С кого брать пример? (Татарская народная сказка “Три дочери”)	1			
		Каршына Ак бүре килеп чыккан... (Татар халык әкият «Ак бүре») / Перед ним появился белый волк... (Татарская народная сказка «Белый Волк»)	1			

		Тылымның көче нәрсәдә? (Татар халык әкияте «Ак бүре») / В чем сила магии? (Татарская народная сказка «Белый Волк»)	1			төрлөргә аеру, халык әкиятләренә хас үзенчәлекләренә, сәнгати алымнары ачыклау; халык авыз ижаты турында күзаллау формалаштыру, халык ижаты әсәрләренәң үзенчәлекләрен аңлау. Проект эше: проект эшен башкару өчен кирәкле материалны жыно һәм системага салу, фикер алышу, чыгыш ясау.
		Әкияткә рәсем ясау жинелме? (Проект эше: «Татар халык әкиятләренә рәсемнәр ясаучы рәссам-иллюстраторлар» / «Татар халык әкиятләренә иллюстрацияләр» альбомын төзү) / Легко ли нарисовать сказку? (Проектная работа: «Художники-иллюстраторы к татарским народным сказкам» / Составление альбома "Иллюстрации к татарским народным сказкам")	1			
3	Легендалар һәм риваятьләр / Легенды и предания (2 сәгать)	Хыял һәм чынбарлык (Татар халык легендалары. «Зөһрә кыз», «Кәккүк каян барлыкка килгән» легендалары) / Мечта и реальность (Татарские народные легенды. Легенды «Девушка Зухра», «Откуда появилась Кукушка»)	2			Уку: мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп риваятьләренә һәм легендаларны уку. Риваятьләр һәм легендаларның этәлеген сөйләү. Уку-уқыту әңгәмәсе: сорауларга жаваплар бирү, тарихи вакыйгаларның һәм мифологик образларның легендаларда, риваятьләрдә ничек чагылуын һәм аларның вазифасын билгеләү. Әдәби-теоретик төшенчәләр белән эшләү: легенда, риваять төшенчәләрен үзләштерү, риваять һәм легенда жанры үзенчәлекләрен билгеләү, риваятьләренәң легендалардан аермаларын ачыклау

4	Татар халык авыз ижатының кече жанрлары / Малые жанры устного народного творчества. Загадки. Пословицы. Поговорки. (4 сәгать)	Табышмак – тапкырлар уены (Татар халык авыз ижатының кече жанрлары. Табышмаклар) / Загадка – игра находчивых (Малые жанры татарского народного устного творчества. Загадки)	1			Тыңлау: сөйләмне ишетеп, тыңлап аңлау, таныш булмаган сүзләрнең мәгънэләрен ачыклау. Фольклорның кече жанрларын һәм алар арасындагы аермаларны билгеләү. Фольклор эсәренең тексты белән эшләү: текстлардагы образлар системасы билгеләү. Әдәби-теоретик төшенчәләр белән эшләү: табышмаклар, мәкальләр, әйтемнәр төшенчәләрен үзләштерү, мәкальләрнең, табышмакларның төп жанр үзенчәлекләрен билгеләү. Күнегү: мәкальләр һәм әйтемнәрне язма һәм телдән сөйләмдә куллану. Үткән материалны ныгыту: гомумиләштерү өчен булган сорауларга телдән җавап бирү. Тикшерү эше: контроль эшне башкару (тест)
		Кемнең теленә сандугач кунган? (Мәкаль һәм әйтемнәр) / На чей язык сел соловей? (Пословицы и поговорки)	1			
		Әйтем – сөйләмнең бизәге, мәкаль – сөйләмнең җиләге (Мәкаль һәм әйтемнәр) / Пословица – украшение речи, пословица-плод речи (пословицы и поговорки)	1			
		Үткән материалны кабатлау. Контроль эш (Тест) / Повторение прошлого материала. Контрольная работа (тестирование).	1			
Татар әдәбияты / Татарская литература						
5	Әдәби әкият (автор әкийте) / Литературная (авторская) сказка (2 сәгать)	Әкиятне кем ижат итә? (Әдәби әкият. Г. Тукай «Шүрәле») / Кто сочиняет сказку? (Литературная сказка. Г. Тукая «Шурале»)	1			Уку: әкиятләрне мәгънэләрен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Әдәби эсәренең тексты белән эшләү: эсәр текстын белү һәм аңлауны ачыклай торган сорауларга җаваплар бирү, текстка таянып үз фикерләрен

		Матурлык һәм батырлык (Г. Тукайның «Шүрәле» әкиятен) / Красота и смелость. (Литературная сказка. Г. Тукая «Шурале»)	1			нигезләү. Әсәр героена бәя: автор сурәтләвенә нигезләнеп, телдән, геройның портретын тасвирлау. Текстны сөйләү: план буенча әсәрнең эчтәлеген сөйләү. Әдәби-теоретик төшенчәләр белән эшләү: әдәби әкиятнең жанр үзенчәлекләрен билгеләү, әдәби әкиятләрдәге халык авыз иҗаты традицияләрен, мотивларын, образларын ачыклау. Сәнгатьле уку: текстны сәнгатьле итеп яттан сөйләү
6	Проза (6 сәгать)	Һәр гамәлнең эзе кала (Эпик әсәр үзенчәлекләре. Хикәя жанры. Ф. Яруллинның «Кояштагы тап» хикәясе) / От каждого действия остается след (особенности эпического произведения. Жанр рассказа. Рассказ Ф. Яруллина «Пятно на солнце»	1			Уку: мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Әдәби әсәр текстны белән эшләү: текстның исеме, рәсемнәр, ачык сүзләр аша әсәрнең эчтәлеген фаразлау, вакыйгалар эзлеклелеген билгеләү, геройның хисләрен белдерә торган сурәтләү чараларын билгеләү. Үз карашын формалаштыру һәм дәлилләү.
		Яхшылык итсәң үзеңә кайтыр (Ф. Яруллинның «Зәңгәр күлдә ай коена» хикәясе) / Добро всегда возвращается (Рассказ Ф. Яруллина “Луна купается в голубом озере”)	1			Әсәр героена бәя: аның гамәлләрен бәяләү. Текстны сөйләү: җентекләп сөйләү.
		Кеше нинди була? (Дәрдемәнднең «Богдай» хикәясе) / Каким бывает человек? “Рассказ Дардменда “Пшеница”	1			Әдәби-теоретик төшенчәләр белән эшләү: хикәянең жанр үзенчәлекләрен ачыклау.
		Урман кызы ак томан сыман... (Г. Сабитовның «Урман кызы Таңсылу» хикәясе) / Лесная дева похожа на белый туман... (Рассказ Г. Сабитова «Лесная	1			

		девушка Тансылу») / Күңелендә юкның күзе юк (Г. Сабитовның «Урман кызы Таңсылу» хикәясе) / У кого нет на душе, у того нет в глазах (Рассказ Г. Сабитова «Лесная девушка Тансылу»)	1			Үткән материалны ныгыту: гомумиләштерү, сорауларга телдән җаваплар бирү. Ижади эш: сочинение язу
		Үткән теманы кабатлау. Ижади эш: шәхси кичерешләргә нигезләнеп инша язу. / Повторение пройденной темы. Творческая работа: написание сочинений на основе личных впечатлений	1			
7	Мәсәл / Басня (1 сәгать)	Эш сөйгәнне ил сөя (Мәсәл жанры. Г. Тукай. «Умарта корты һәм чебеннәр») / (Жанр басни. Г. Тукай «Пчела и мухи») / Яшь акылның тәҗрибәсе аз (Ә. Исхакның «Карт имән белән яшь егет» мәсәле) / У молодых умов мало опыта (Басня А. Исхак «Старый дуб и молодой парень»)	1			Уку: текстны мәгънәләрен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Уку әңгәмәсе: исемнең эчтәлек белән бәйләнешен табу, укылган текстның эчтәлегенә буенча сорауларга җавап бирү. Әсәр героена бәя. Рәсемнәр һәм иллюстрацияләр буенча сөйләү. Әдәби-теоретик төшенчәләр белән эшләү: мәсәлнең жанр үзенчәлекләрен билгеләү
8	Лирик әсәрләр / Лирические произведения. (8 сәгать)	Туган жирдә һәр нәрсә изге (Лирик әсәр үзенчәлекләре. Г. Тукай. «Пар ат») / На родной земле все святое (Особенности лирического произведения. Г. Тукай «Пара лошадей») / Батырлыкка чәчәкләр дә баш ия (М. Жәлилнең тормыш юлы һәм ижаты. «Кызыл ромашка» шигыре) / Героизму поклоняются и цветы (Жизнь и творчество М. Джалиля. Стихотворение «Красная ромашка».	1			Уку: шигырь текстын мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Уку әңгәмәсе: укылган шигырьнең эчтәлегенә буенча сорауларга җаваплар бирү. Әдәби әсәр текстны белән эшләү: геройның хисләрен белдерә торган сурәтләр чараларын билгеләү, сәнгатьлелек чараларын тексттан табу, аларның мәгънәләрен аңлау һәм

		Эшен калсын мең яшәрлек имән булып (М. Жәлилнең «Имән» шигыре) / Пусть твоё дело останется тысячелетним дубом (Стихотворение М.Джалиля «Дуб»)	1			тексттагы әһәмиятен билгеләү, шигъри әсәрләрдәге хис-тойгы тудыру чараларын бәяләү.
		«Мин тез чүкмәм, катыйль, синең алда» М. Жәлил (Ижади эш: Х. Якуповның «Хөкем алдыннан» картинасы буенча хикәя төзү) / Творческая работа: Составление рассказа по картине Х. Якупова “Перед судом”)	1			Текстны сөйләү: укылган эпизодлар һәм өлешләр буенча сүзләр ярдәмендә сурәт тудыру (тасвирлама сөйләм).
		Дөнья кайчан матур? (М. Әгъләмов. «Матурлык минем белән», Г. Афзал «Матурлык эзим») / Когда мир прекрасен? М. Аглямов «Красота всегда со мной», Г. Авзал «В поисках красоты».	1			Шигъри сөйләмнең чәчмә сөйләмнән аермасын билгеләү. Сәнгатьле уку: текстны сәнгатьле итеп яттан сөйләү.
		Балачак хыялы (Р. Миңнуллин. «Әни, мин көчек күрдем», «Олы булсам...») / Мечта детства. Р. Миннуллин «Мама, я видел щенка», «Когда я стану взрослым...».	1			Ижади эш: рәсемгә карап хикәя төзү.
		Дөрөслек без күрә алганнан зуррак була аламы? (Ш. Галиев. «Һәркем әйтә дөресен») / Может ли правда быть больше, чем мы можем видеть? Ш. Галиев «Каждый говорит правду».	1			Үткән материалны ныгыту: гомумиләштерү, сорауларга телдән җаваплар бирү
		Рәхмәтне санылармы? (Ш. Галиевнең «Тагын бер «рәхмәт» шигыре) Үткән теманы кабатлау. / Считают ли благодарность? Ш. Галиев «Ещё одно «спасибо». Повторение.	1			
9	Драма әсәрләре. / Драматические произведения. (2 сәгать)	Син әкият яратасыңмы? (Драма әсәрләре. Т. Миңнуллин. «Гафият турында әкият»). / А ты любишь сказки? Драматические произведения. Т. Миннуллин “Сказка о	1			Уку: мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Әдәби әсәрне интерпретацияләү: рольләр буенча уку.

		Гафияте”.				Уку-укуту энгэмәсе: укуган текстның эчтәлеге буенча сорауларга җаваплар бирү, үз фикерен булдыру, сөйләү өчен мөстәкыйль рәвештә план төзү. Әдәби әсәрнең текстны белән эшләү: вакыйгалар эзлеклелеген билгеләү, әсәр геройлары турында фикер йөртү. Текстны сөйләү: кыскача сөйләү. Әдәби-теоретик төшенчәләр белән эшләү: драма әсәрнең жанр үзенчәлекләрен билгеләү.
		Әкият хакыйкәткә якынайта (Т. Миннуллинның «Гафият турында әкият»). / Сказки приближают к действительности. Т. Миннуллин “Сказка о Гафияте”.	1			
10	Нәтиҗәләр чыгару. / Итог. (2 сәгать)	Үткән материалны кабатлау. Контроль эш. Нәтиҗәләр чыгару. / Повторение пройденного материала. Контрольная работа. Подведение итогов.	2			Комплекслы кабатлау. Гомумиләштерү, сорауларга җаваплар бирү. Контроль тест биремнәрен үтәү.
Барлығы – 34 сәгать						

ТЕМАТИЧЕСКОЕ ПЛАНИРОВАНИЕ в 6 КЛАССЕ

(1 час в неделю – 34 ч. в год)

	Тема	Эчтәлек / Содержание	Сәг. саны / Кол-во часов	Үткәрү вакыты / Время проведения		Укучылар эшчәнлегенә төп төрләре / Основные виды деятельности учащихся
				план	факт	
Кереш / Введение						

1	Гимн (1 сэгать)	Гимн. Россия гимны, Татарстан гимны. / Гимн. Гимн Российской Федерации и Республики Татарстан.	1	6.09		Дәреслек белән танышу, аның белән эшләү тәртибен үзләштерү. Гимнарның текстын тыңлау һәм уку. Уку: интонация белдерү чараларын сайлау һәм куллану
Татар халык авыз ижаты / Устное народное творчество						
2	Татар халык жырлары. / Татарские народные песни. (3 сэгать)	Жыр – моң да, тарих та ул (Татар халык жырлары, аларны классификацияләү. Татар халык жыры «Иске кара урман») / Песни это и печаль, и история. (Песня как устное народное творчество, их классификация) Татарская народная песня “Старый дремучий лес”.	1	13.09		Уку: текстның мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Фольклор әсәрененң тексты белән эшләү: укыган жыр текстларының эчтәлегенә буенча бирелгән сорауларга җаваплар бирү, халык жырларына хас булган сәнгать алымнарын ачыклау.
		Жыр – халкыбызның рухи юлдашы (Татар халык жырларының поэтик үзенчәлекләре. «Гөлҗамал», «Татарстан кызлары») . / Песня-духовный спутник нашего народа. Поэтические особенности народных песен, образы и приёмы их создания. «Гульдҗамал», «Девушки Татарстана».	1	20.09		Әдәби-теоретик төшенчәләр белән эшләү: фольклор әсәрләрененң үзенчәлекләрен аңлау, жыр жанрының үзенчәлекләрен билгеләү.
		«Жыр күнеллегә куаныч, күнелсезгә юаныч» (Проект эшен яклау). / Защита проекта.	1			Проект эше: проект эшен башкару өчен материал җыю һәм системалаштыру, фикер алышу, эшне башкару, чыгыш ясау. Үткән материалны ныгыту: гомумиләштерү, сорауларга телдән җаваплар бирү
Татар әдәбияты / Татарская литература						
3	Лирик әсәрдә	Иң изге хис – туган җиргә (Лирик әсәрдә образ. Р. Рәкыйпов. «Мин яратам сине, Татарстан»). /	1			Уку: шигырьненң мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку.

образ тудыру алымнары. / Образ в лирическо м произведе нии. (10 сэгать)	“Самое святое чувство – любовь к родной земле”. Р. Ракипов. “Я люблю тебя, Татарстан”.				Уку әңгәмәсе: эчтәлек буенча сорауларга җаваплар бирү, үз карашын булдыру һәм башкалар айткан фикерләренң мәгънәләрен аңлау.
	Тау башына салынгандыр безнең авыл (Г. Тукай. «Туган авыл»). / Стоит деревня наша на горке некрутой... Г. Тукай “Родная деревня”.	1			Әдәби әсәр тексты белән эшләү: укыган әсәрнең темасын, идеясен, проблемаларын билгеләү, лирик геройның хисләрен белдерә торган сурәтләү чараларын билгеләү, сәнгатьлелек чараларын тексттан табу, аларның мәгънәләрен аңлау һәм тексттагы әһәмиятен билгеләү, шигъри әсәрләрдәге хис-тойгы тудыру чараларын бәяләү. Тематикасы буенча якын шигърьләренә чагыштыру. Әдәби-теоретик төшенчәләренә үзләштерү. Сәнгатьле уку: текстны сәнгатьле итеп яттан сөйләү. Иҗади эше: картина буенча сочинение язу. Үткән материалны ныгыту: гомумиләштерү, сорауларга телдән җаваплар бирү. Тикшерү эше: тест биремнәрен үтәү
	Туган жирнең төсе нинди? (Ф. Яруллин. «Туган ягы кирәк кешегә», Р. Вәлиева. «Гүзәл жирем»). / Какого цвета родная земля? Ф. Яруллин “Человеку нужна Родина”, Р. Вәлиева “Прекрасная моя Родина”.	1			
	Гимнга лаек һөнәрләр (Р. Фәйзуллин. «Гадиләргә гимн»). / Ремесла, достойные гимна. Р.Файзуллин	1			

		“Тимн простым”.				
		Укытучы – һәркемнең юлдашы, һәр эшнең юл башы (Ф. Яруллин. «Сез иң гүзәл кеше икәнсез»). / Учитель-спутник каждого, начало каждого дела. Ф.Яруллин «Вы самый прекрасный человек».	1			
		Дәһшәтле утка керәмен... (Ф. Кәрим. «Ватаным өчен», «Сибәли дә сибәли»). / Иду в страшный огонь...Ф.Карим “За Родину”, “Моросит и моросит”.	1			
		Ләбиб Лерон “Фашист очып үтте”. «Фашист самолеты очып үтте» (Ижади эш: А. Пластовның «Пролетел фашистский самолет» («Фашист самолеты очып үтте») картинасы буенча иңша). / Л. Лерон “Фашист пролетел”. Сочинение по картине А. Пластова.	1			
		Бәләш нинди хисне белдерә? (Ш. Галиев. «Пәрәмәч». / Какое чувство пеедает бәләш? Ш.Галиев «Перемяч».	1			
		Иң матур хәтирә, иң якты хис (Н. Такташ. «Әй, жырлыйсы килә шушы жырны»). / Самое красивое воспоминание, самое яркое чувство. Х. Такташ “Так хочется спеть эту песню».	1			
4	Фантастика эсәрләрен дә образлар системасы	Хыял дәнъясы чынбарлыкка якынмы? (Фантастика эсәрләрендә образлар системасы. К. Насыринның «Әбугалисина» повесте). / Мир мечты близок к реальности? Система образов в фантастических произведениях. Повесть К.Насыри “Авиценна”.	1			Уку: текстның мәгънәсен аңлап уку. Әдәби эсәр текстты белән эшләү: эсәрнең темасын һәм проблемасын билгеләү, төп фикерен ачыклау, бер эсәрдәге

	(2 сәгать)					калма-каршы холыклы геройларны чагыштыру. Әдәби-теоретик төшенчәне үзләштерү. Виртуаль экскурсиядә катнашу
		Иң зур хезмәт – үз халкыңа хезмәт («Әбугалисина» повесте. К. Насыринең тормыш юлы һәм ижаты). / Самый большой труд-служение своему народу. Повесть К.Насыри “Авиценна”.	1			
5	Аллегорик образлылык (2 сәгать)	Кояшны капларлык ялган (Шартлылык һәм аллегорик образлылык. Г. Рәхим. «Яз әкиятләре»). / Ложь, способная покрыть солнце. Г. Рахим. «Весенние сказки».	1			Уку: текстның мәгънәсен аңлап уку. Әдәби әсәр текстны белән эшләү: әсәрнең темасын һәм проблемасын билгеләү, төп фикерен ачыклау, бер әсәрдәге калма-каршы холыклы геройларны чагыштыру. Әдәби-теоретик төшенчәне үзләштерү. Виртуаль экскурсиядә катнашу
		Нык ихтиярга күкләр буйсына (И. Гази. «Кояш артыннан киткән тургай»). / Твердой воле подчиняются небеса И.Гази “В поисках солнца”.	1			
6	Автобиографик әсәрләрдә образлар системасы үзенчәлек	Үзем турында үзем (Г. Тукайның тормыш юлы һәм ижаты. Г. Тукай. «Исемдә калганнар» (өзек). / Сам о себе. Жизнь и творчество Г.Тукая. “Мои воспоминания”.	1			Уку: текстның мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Уку әңгәмәсе: укылган текстның эчтәлегенә буенча сорауларга җаваплар бирү, язучының тормышы һәм ижаты турындагы

	<p>лэре. / Особенно сти образной системы в автобиогра- фических произведе- ниях (3 сэгать)</p>					<p>мэглүматны да исэпкө алып укылган эсэр турында сөйлөшүдө катнашу. Эдэби эсэр тексти белэн эш: эсэр героена бэя бирү, сөйлөмгө мөнэсэбөтен белдерү чараларын сайлау һәм куллану, эсэр геройларына карата үз мөнэсэбөтөнне анализлау һәм белдерү. Текстны сөйлөп бирү: кыскача сөйлөү. Хикәялөү: телдән сурәт тудыру. Эдэби-теоретик төшөнчөләрне үзлөштөрү</p>
		<p>Үткән теманы кабатлау. Кечкенә Апуш һәм Сэгди абзый (Ижади эш: Л. Фәттаховның «Кечкенә Апуш һәм Сэгди абзый» картинасы буенча сөйлөм үстерү). / Маленький Апуш и Сагди абзый. Повторение пройденной темы. Творческая работа.</p>	1			
7	<p>Биографи- к эсэрләрде образлар системасы . / Образная система в биографи- ческих произведе- ниях</p>	<p>Шул вакытта мин китап алам (Ә. Фәйзинең «Тукай» романында образлылык тудыру чаралары). / В этот момент я беру книгу. А. Файзи, роман «Тукай».</p>	1			<p>Уку: текстның мэгнәсен аңлап, сэнгатъле итеп уку. Эсэр героена бэя бирү: автор тасвирламасы һәм сэнгати</p>
		<p>Жырлап торам, торган жирем тар булса да (Ә. Фәйзи. «Тукай»). / Пою, хоть земля у меня узкая. А. Файзи, роман «Тукай».</p>	1			<p>детальләр нигезендә телдән геройның портретын тудыру. Укыган эсэр проблемасын формалаштыру. Текстны сөйлөү: кыскача һәм жентеклөп сөйлөү. Әңгәмәдә катнашу. Текст буенча сораулар төзү</p>

	(2 сәгать)					
8	Хикәя һәм повесть жанрларында образлылык / Образность в жанре рассказа и повести. (7 сәгать)	Бер мөхәббәтнең тарихы (Г. Ибраһимованың тормыш юлы һәм ижаты. Г. Ибраһимов. «Алмачуар»). / История одной любви. Жизнь и творчество Г.Ибрагимова. «Чубарый».	1			Уку: текстның мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Уку-укыту әңгәмәсе: укылган текстның эчтәлегенә буенча сорауларга җаваплар бирү, язучының тормышы һәм ижаты турындагы мәгълүматны да исәпкә алып укылган әсәр турында сөйләшүдә катнашу. Әсәр героена бәя: автор тасвирламасы һәм сәнгати детальләр ярдәмендә телдән геройның портретын тудыру, анализлау һәм әсәр геройларына үз мөнәсәбәтен белдерү. Текстны сөйләү: кыскача сөйләү. Хикәяләр: телдән сурәт тудыру (тасвирлама сөйләм). Әдәби-теоретик төшенчәләргә үзләштерү. Үткән материалны ныгыту: гомумиләштерү, сорауларга телдән җаваплар бирү
		Максатыңа ирешү бәхетле итәме? (Хикәя жанрында образлар системасы. Г. Ибраһимовның «Алмачуар» хикәясе) / Делает ли достижение цели счастливым? Система образов в рассказе. Рассказ Г.Ибрагимова. «Чубарый».	1			
		Мәңгелек агышында Чишмә һәм Умырзая (Р. Мөхәммәдиевның «Беренче умырзая» повестенда образлар системасы). / Родник и Подснежник в вечном потоке жизни. Система образов в повести Р.Мухамадиева «Первый подснежник».	1			
		Туган җирдә яшәү – зур бәхет (Р. Мөхәммәдиевның «Беренче умырзая» повесте). / Жить на родной земле-большое счастье. Повесть Р.Мухамадиева «Первый подснежник».	1			
		Матурлык – рухи халәт ул (Ә. Еники. «Матурлык»). / Красота-это состояние души. А. Еники «Красота».	1			

		Хисләрнең дә үз йөзе, үз төс бар (Ә. Еники. «Матурлык») / У чувств тоже есть свое лицо, свой цвет. А. Еники “Красота”.	1			
		Намусыңны яшьтән ук сакла (М. Галиев. «Жиңәсем килде»). Үткән материалны кабатлау. / Береги честь смолоду. М.Галиев “Хотел победить”. Повторение пройденного материала.	1			
9	Лирико-эпик әсәрләрдә образлар системасы / Образная система в лирико-эпических произведениях (1 сәгать)	Батырлык кечкенә булмый (Лирико-эпик әсәрләрдә образлар системасы. М. Жәлил. «Сандугач һәм чиймә» балладасы). / Мужество не бывает маленьким. Образная система в лирико-эпических произведениях. М. Джалиль «Соловей и родник».	1			Уку: текстның мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Әдәби әсәр текстны белән эшләү: эчтәлек буенча сорауларга җаваплар бирү, геройның хисләрен белдерә торган сурәтләр чараларын билгеләү, сәнгатьлелек чараларын тексттан табу, аларның мәгънәләрен аңлау һәм тексттагы әһәмиятен билгеләү, балладада хис-тойгы тудыру чараларын бәяләү
10	Драма әсәрләрен дә образлар системасы үзгәчлекләре / Особенности образной системы в произведениях драмы. Г. Камал «Первый театр».	Сәхнә – тормышның көзгесе (Драма әсәрләрендә образлар системасы үзгәчлекләре. Г. Камал. «Беренче театр»). / Театр – отражение жизни. Особенности образной системы в произведениях драмы. Г. Камал «Первый театр».	1			Уку: текстның мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Әдәби әсәрне интерпретацияләү: рольлар буенча уку.
		Биби көләме, көлдәрәме? (Көлкеле образлар тудыру алымнары. Г. Камалның «Беренче театр» комедиясе) / Биби смешит или смеется? Комический характер конфликта в произведении. Комедия Г.Камала «Первый театр».	1			Әдәби әсәр текстны белән эшләү: текстның исеме, рәсемнәр, ачык сүзләр аша әсәрнең эчтәлеген фаразлау, укыган әсәрнең темасын, идеясен, проблемаларын билгеләү, эчтәлеге буенча бирелгән

	<p>ниях драмы. (2 сэгать)</p>				<p>сорауларга жаваплар би­рү, вакыйгалар эзлек­ле­ген билгеләү, эсәр героена бәя би­рү: анализлау һәм эсәр геройларына үз мөнәсәбәтен белдерү. Текстны сөйләү: кыскача сөйләү. Әдәби-теоретик төшенчәне үзләштерү. Ижади эш: сочинение язу. Үткән материалны ныгыту: гомумиләштерү, сорауларга телдән жаваплар би­рү. Тикшерү эше: тест биремнәрен үтәү</p>
11	<p>Нәтижәлә р чыгару (1 сэгать)</p>	<p>Нәтижәлә р чыгару. Контроль эш. / Подведение итогов. Контрольная работа.</p>	1		<p>Комплекслы кабатлау. Контроль тест биремнәрен үтәү. Үтелгәннәрне гомумиләштерү, сорауларга жаваплар би­рү</p>
Барлығы – 34 сэгать					

ТЕМАТИЧЕСКОЕ ПЛАНИРОВАНИЕ в 7 КЛАССЕ

(1 час в неделю – 34 ч. в год)

№	Тема	Эчтәлек / Содержание	Сэг. саны / Кол-во часов	Үткәру вакыты / Время проведения		Укучыларның төп эшчәнлек төрләре / Основные виды деятельности учащихся
				план	факт	
Халык авыз ижаты / Устное народное творчество						

1	Татар фольклорының оригиналь жанры – бәет. / Баит - оригинальный жанр татарского фольклора (1 сәгать)	Шатлыкта – нур тама, кайгыда – моң ага (Татар халык авыз иҗаты жанры буларак бәет. «Сак-Сок бәете»). / В радости течет свет, в печали-грусть. Устное народное творчество. «Баит о Сак-Соке».	1			Уку: текстның мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Фольклор эсәренең тексты белән эшләү: укылган бәетләр текстының эчтәлеге буенча сорауларга җаваплар бирү. Текстны сөйләү: жентекләп сөйләү. Әдәби-теоретик төшенчәләрне үзләштерү: бәет төшенчәсен үзләштерү, фольклор эсәрләренең үзенчәлекләрен аңлау
Татар әдәбияты / Татарская литература						
2	Хикәя жанры. / Жанр рассказа. (4 сәгать)	Күнелендә буран купса... (Эпик жанр буларак хикәя. Ш. Камал. «Буранда»). / Если в душе метель... Рассказ как эпический жанр. Ш.Камал «В метель».	1			Уку: текстның мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку, рольләргә кереп уку. Әдәби эсәр тексты белән эшләү: текстның исеме, рәсемнәр, ачкыч сүзләр аша эсәрнең эчтәлеген фаразлау, эсәр исемнең мәгънәсен аңлау һәм аңлату, вакыйгалар эзлекләгән билгеләү. Эсәр героена бәя бирү: автор тасвирламасы һәм сәнгати детальләр нигезендә телдән геройның портретын тудыру. Укылган эсәр проблемасын формалаштыру. Текстны сөйләү: кыскача һәм жентекләп сөйләү. Әңгәмәдә катнашу.
		Ана күнелен аңлау кирәк (Ш. Камалның «Буранда» хикәясендә ана образы). / Необходимо понимание материнской души. Образ матери в рассказе Ш.Камала “В метель”.	1			
		Сиреньнәр чәчәк аткан мөлдә (И. Гази. «Ак сирень»). / Когда цветут сирени. И.Гази “Белая сирень”.	1			
		Хакыйкәтгән өстен көч юк (Р. Галиуллинның «Сәлам» хикәясе. Үткән материалны кабатлау). / Нет силы выше истины. Рассказ Р. Галиуллина “Привет”.	1			

						Текст буенча сораулар төзү. Хикәя язу алгоритмын ачыклау. Әдәби-теоретик төшенчәләргә үзләштерү: хикәя жанрының үзенчәлекләрен билгеләү. Үткән материалны ныгыту: гомумиләштерү, сорауларга телдән җаваплар бирү. Ижади эш башкару: жанр үзенчәлеген исәпкә алып хикәя язу
3	Повесть жанры / Жанр повести. (6 сәгать)	Жанга сөнгән бишек жылысы (Повесть жанры үзенчәлекләре. Г. Бәширов. «Туган ягым – яшел бишек»). / Душевное тепло колыбели. Особенности жанра повесть. Г.Баширов “Родимый край – зеленая колыбель”.	1			Уку: текстның мәгънәсен аңлап, сөнгәтләр итеп уку, рольләргә кереп уку. Әдәби әсәр текстны белән эшләү: текстның исеме, рәсемнәр, ачык сүзләр аша әсәрнең эчтәлеген фаразлау, вакыйгалар эзлеклелеген билгеләү, укыган әсәрнең темасын, идеясен билгеләү, проблемасын формалаштыру, әсәр исемең мәгънәсен аңлау һәм аңлату. Әсәр героена бәя бирү: автор тасвирламасы һәм сөнгәти детальләр нигезендә телдән геройның портретын тудыру. Әсәр геройларына үз мөнәсәбәтен белдерү. Текстны сөйләү: кыскача сөйләү.
		Туган жир – тормыш мәктәбе (Г. Башировның «Туган ягым – яшел бишек» повесте) / Родная земля – школа жизни. Г.Баширов “Родимый край – зеленая колыбель”.	1			
		Халык күңеленә уелган бизәкләр (Г. Бәшировның «Туган ягым – яшел бишек» повестендә образлар системасы) / Народные узоры. Система образов в повести Г.Баширова “Родимый край – зеленая колыбель”.	1			
		Басулардан парта арасына кайтканда (М. Мәһдиевның «Без – кырык беренче ел балалары» повесте). / Возвращаясь с полей за школьные парты. Повесть М. Магдиева “Мы – дети 41 года”.	1			
		Моң белән уралган истәлекләр (М. Мәһдиевның «Без – кырык беренче ел балалары» повесте) /	1			

		Воспоминания, окутанные печалью. Повесть М. Магдиева “Мы – дети 41 года”.				Әдәби-теоретик төшенчәләрне үзләштерү.
		Үткән материалны кабатлау. Контроль эш (тест) / Повторение. Контрольный тест.	1			Үткән материалны ныгыту: гомумиләштерү, сорауларга телдән җаваплар бирү. Тикшерү эше: тест биремнәрен үтәү
4	Роман жанры / Жанр романа (4 сәгать)	Балачак хатирәләре (Роман жанры. И. Гази. «Онытылмас еллар») / Детские воспоминания. Жанр романа. И.Гази “Незабываемый годы”.	1			Уку: текстның мәгънәсен аңлап уку. Уку-укыту әңгәмәсе: текстның исеме, рәсемнәр, ачыкч сүзләр аша әсәрнең эчтәлеген фаразлау, укылган текстның эчтәлегенә буенча сорауларга җаваплар бирү.
		Икмәктән дә кадерлерәк нәрсә була алмый (И. Газиның «Онытылмас еллар» романы). / Ничего не может быть дороже хлеба. И.Гази “Незабываемый годы”.	1			Әдәби әсәр тексти белән эшләү: вакыйгалар эзлеклелеген, әсәрнең темасын һәм идеясен билгеләү, тышкы кыяфәте, эчке сыйфатлары, гамәлләре, башка геройлар белән мөнәсәбәтләрнен чыгып әсәр героена бәя бирү. Текстны сөйләү: кыскача сөйләү.
		Жире барның жиме бар (И. Газиның «Онытылмас еллар» романының проблематикасы) / Земля кормит человека. Проблематика романа И.Гази “Незабываемый годы”.	1			Әдәби-теоретик төшенчәләрне үзләштерү
		Үткән материалны кабатлау. / Повторение пройденного материала.	1			Уку: текстның мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку, рольләргә кереп уку. Уку-укыту әңгәмәсе: укылган пьеса текстның эчтәлегенә
5	Драма жанры. / Жанр драмы. (3 сәгать)	Яшәү яме нәрсәдә? (Драма жанры Т. Миңнуллин. «Әлдермештән Әлмәндәр») / В чем прелесть жизни? Жанр драмы. Т.Миннуллин «Старик Альмандар из Альдермышы».	1			Уку: текстның мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку, рольләргә кереп уку. Уку-укыту әңгәмәсе: укылган пьеса текстның эчтәлегенә

		Рух нык жаннар бирешми (Т. Миңнуллинның «Әлдәрмештән Әлмәндәр» әсәрендә көчле кеше образы) / Сильные духом не сдаются. Образ сильного человека в произведении Т.Миңнуллина «Старик Альмандар из Альдермышы».	1			буенча сорауларга җаваплар бирү. Әдәби әсәр тексты белән эшләү: укылган текстның эчтәлегә буенча сораулар әзерләү, тышкы кыяфәте, эчке сыйфатлары, гамәлләре, башка геройлар белән мөнәсәбәтләреннән чыгып әсәр героена бәя бирү. Текстны сөйләү: план буенча сөйләү. Әдәби-теоретик төшенчәләрне үзләштерү. Ижади эш: сочинение язу. Үткән материалны ныгыту: гомумиләштерү, сорауларга телдән җаваплар бирү
		Кеше китә – жыры кала (Ижади эш: «Кеше китә – жыры кала» темасына сочинение). / Творческая работа.	1			
6	Лирик жанрлар / Лирические жанры (12 сәгать)	Табигатькә таң калырлык (Лирика жанрлары. Пейзаж лирикасы. Г. Тукайның «Жәйге таң хатирәсе» шигырендә табигать образы) / Природа прекрасна во всем. Жанр лирики. Пейзажная лирика. Г. Тукай “Летняя заря”.	1			Уку: шигырьләрнең мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Уку-укуту әңгәмәсе: әсәрләрнең эчтәлегә буенча сорауларга җаваплар бирү, укылган әсәрнең эчтәлегә һәм формасы белән бәйлә сораулар формалаштыру.
		Күнелдәге моңнар сүзгә күчә (М. Мирза. «Көздә бер мәл») / Душевные мелодии переходят в слова. М.Мирза «Одно мгновение осени».	1			Әдәби әсәр тексты белән эш: әсәрләрнең жанр үзенчәлекләрен билгеләү, сурәтләү һәм лирик геройның хисләрен белдерү чараларын ачыклау, лирик геройның хисләрен белдерә торган
		Галибәнә яктырып, әкрән генә ал таң ата» (Ижади эш: «Галибәнә яктырып, әкрән генә ал таң ата» темасына сочинение) / “Величественно светя, появляется розовая заря”. Творческая работа.	1			
		Йөрәк ярасын жылы куллар гына дөвалый (Күңел лирикасы. Х. Туфан. «Кайсыгызның	1			

	кулы жылы?» шигырендэ хис-кичерешлэр тирэнлеге) / Только теплые руки лечат раны сердца. Глубина чувств в стихотворении Х.Туфана «У кого руки теплее?».				сурэтлэү чараларын билгелэү, сэнгательлек чараларын тексттан табу, аларның мәгънэлэрен аңлау һәм тексттагы әһәмиятен билгелэү, шигъри әсәрләрдәге хис-тойгы тудыру чараларын бәяләү. Әдәби әсәрләренәң эчтәлегә һәм проблемасы арасындагы бәйләнешне ачыклау. Әдәби-теоретик төшөнчәне үзләштерү.
	Тәрәзәгә чиртер дэ яңгыр нәрсә әйтер туганнарыма (Х. Туфан. «Агыла да болыт агыла») / Что скажет дождь моим родным? Х. Туфан «Плывут облака».	1			Сэнгательле уку: текстны сэнгательле итеп ятган сөйләү. Ижади эш: сочинение язу. Үткән материалны ныгыту: гомумиләштерү, сорауларга телдән җаваплар бирү. Тикшерү эше: тест биремнәрен үтәү
	Яшьлек эзләре калган үзән (С. Хәкимнең «Бу кырлар, бу үзәннәрдә» шигыре) . / Долина со следами молодости. С. Хаким «На этих лугах, в этих долинах».	1			
	Байлык белән бәяләнми гомер (Фәлсәфи лирика. Р. Фәйзуллин «...Жыя кеше», М. Мирза. «Моң»). / Жизнь не оценивается богатством. Философская лирика. Р. Файзуллин «Человек копит», М.Мирза «Печаль».	1			
	Үткәннәребез бай, киләчәгебез өметле (Гражданлык лирикасы. Г. Афзал. «Бу Ватан», Н. Арсланов. «Халкыма»). / У нас богатое прошлое и обнадеживающее будущее. Гражданская лирика. Г.Афзал «Эта Родина». Н.Арсланов «Моему народу».	1			
	Утга янмый, суда батмый безнең үткәннәр (Р. Гаташ. «Татар китабы») / В огне не горит, в воде не тонет наше прошлое. Р.Гаташ «Татарская книга». Трагизм.	1			
	Йөз матурлығы көзгә өчен... (Р. Харис. «Кеше кайчан матур»). / Красота лица только для зеркала... Р.Харис «Чем красив человек».	1			
	Кеше кайчан матур була (Проект эше яклау) . / Когда человек бывает красивым? Защита проекта.	1			

		Туган телне сайлап алмыйлар (Г. Морат. «Туган тел» («Родной язык»)). Үткән материалны кабатлау. / Родного языка не выбирают. Г.Морат “Родной язык”. Повторение.	1			
7	Поэма жанры. / Жанр поэмы. (2 сәгать)	Моң чишмәсе кайдан башлана (Әдәбиятның лиро-эпик жанрлары. Поэма жанры. Р. Фәйзуллин. «Сәйдәш»). / Откуда начинается родник мелодии? Лиро-эпические жанры литературы. Жанр поэмы. Особенности поэмы. Р.Файзуллин «Сайдаш».	1			Уку: поэманың мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Уку-укыту әңгәмәсе: эчтәлек буенча сорауларга җаваплар бирү. Әдәби әсәр текстны белән эш: әдәби әсәрнең төрән һәм жанрын билгеләү, лирик геройның хисләрен белдерә торган сурәтләү чараларын билгеләү, сәнгатьлелек чараларын тексттан табу, аларның мәгънәләрен аңлау һәм тексттагы әһәмиятен билгеләү, шигъри әсәрләрдәге хис-тойгы тудыру чараларын бәяләү. Хикәяләү: укылган эпизодлар һәм өлешләр буенча тасвирлап сөйләү. Әдәби-теоретик төшенчәләрне үзләштерү. Музейга виртуаль экскурсиядә катнашу
		Халык белән мәңге бергә (Р. Фәйзуллин. «Сәйдәш»). / Навеки с народом. Р.Файзуллин «Сайдаш».	1			
8	Нәсер жанры. / Жанр насәр. (1 сәгать)	Ерагайган саен ара, сагыну арта бара (Нәсер жанры үзенчәлекләре. Г. Кутуйның «Сагыну нәсере»). / Чем дальше мы идем, тем больше тоска. Особенности жанра	1			Уку: текстны сәнгатьле уку. Уку-укыту әңгәмәсе: эчтәлек буенча сорауларга җаваплар бирү.

		насэр. Г. Кутуй “Ностальгия”.				<p>Әдәби әсәр тексты белән эш: әдәби әсәрнең төрөн һәм жанрын билгеләү, геройның хисләрен белдерә торган сурәтләү чараларын билгеләү, сәнгатьлелек чараларын тексттан табу, аларның мәгънәләрен аңлау һәм тексттагы әһәмиятен билгеләү, нәсердә хис-тойгы тудыру чараларын бәяләү.</p> <p>Сәнгатьле уку: текстны сәнгатьле итеп яттан сөйләү.</p> <p>Әдәби-теоретик төшенчәләрне үзләштерү.</p> <p>Үткән материалны ныгыту: гомумиләштерү, сорауларга телдән җаваплар бирү</p>
9	Нәтижәләр чыгару. / Подведение итогов.	Үткән материалны кабатлау. Контроль эш (тест). / Повторение пройденного материала. Тест.	1			<p>Комплекслы кабатлау.</p> <p>Контроль тест биремнәрен үтәү.</p> <p>Гомумиләштерү, сорауларга җаваплар бирү</p>
Барлығы – 34 сәгать						

ТЕМАТИЧЕСКОЕ ПЛАНИРОВАНИЕ В 8 КЛАССЕ

(1 час в неделю – 34 ч. в год)

№	Тема	Эчтэллек / Содержание	Сэг. саны / Кол-во часов	Үткөрү вакыты / Время проведения		Укучылар эшчэнлегенен төп төрлөрө / Основные виды деятельности учащихся
				план	факт	
Халык авыз ижаты / Устное народное творчество						
1	Халык авыз ижаты. Дастаннар. / Устное народное творчество. Дастаны. (4 сөгать)	Халык авыз ижаты буларак дастаннар. «Идегэй» – тарихи дастан. / Дастаны как устное народное творчество. “Идегей” – исторический дастан.	1			Уку: мэгънэсен аңлап, сэнгатьле итеп уку. Фольклор эсэренен текст белэн эшлөү: укыган текстнын эчтэлегенэ кагылышлы сорауларга жавап бирү, эсэренен сюжет һәм композиция үзенчәлекләр бэялөү.
		Идел йортнын улы Идегей кем ул? («Идегей» дастанында образлар системасы). / Кто он – Идегей? Образная система в дастане “Идегей”.	1			Уку энгэмэсе: укылган эсэр эчтэлегенэ нигезленеп энгэмэдэ катнашу, үз фикеренне формалаштыру һәм аны нигезли һәм яклый алу, дастан жанрына хас үзенчәлекләрне билгелөү.
		Әдәм гарибэ шул булыр — Кайтып илен тапмаса! («Идегей» дастанынын идеясе һәм анын сэнгатьчэ гәүдэләнеше) / Идея дастана “Идегей”.	1			Декламациялөү: текстны сэнгатьле итеп яттан сөйлөү. Проект эше: проект эшен башкару өчен кирәкле материалны жыю һәм системага салу, фикер алышу, чыгыш ясау
		И, Идел йорт, Идел йорт (Проект эше яклау). / Защита проекта.	1			

		Әдәби әсәрдә сәнгати алымнар. / Художественные приёмы в литературном произведении.				
2	Әдәби әсәрдә сәнгати алым. Пейзаж. / Художественные приёмы в литературном произведении. Пейзаж. (5 сәгать)	Таш кайчан телгә килә? (Әдәби алым буларак пейзажның әсәрдәге роле). / Когда камень заговорит? Пейзаж в литературном произведении. Виды пейзажа.	1			Уку: текстны аңлап, сәнгатъле уку. Уку әңгәмәсе: әчтәлек буенча сорауларга җаваплар бирү. Әдәби әсәр тексты белән эшләү: әсәрнең темасын һәм проблемасын билгеләү, әсәрнең идеясен формалаштыру. Текстны сөйләү: ижади сөйләү. Әдәби-теоретик төшенчәләрне үзләштерү. Үткән материалны ныгыту: гомумиләштерү, сорауларга телдән җаваплар бирү
		Җидегән чишмә нәрсә турында җырлый? (Г. Бәшировның «Җидегән чишмә» романының идеясен ачуда пейзажның роле). / О чем поет семерица? Роль пейзажа в романе Г.Баширова «Семерица».	1			
		Табигать-ананың сулышын тоеп (Г. Бәшировның «Җидегән чишмә» романында пейзаж сурәтләнеше ярдәмдә татар халкының рухи байлыгын ачу). / Чувствуя дыхание Природы-мать... Нравственные истоки, традиции, обычаи, национальные черты татарского народа в произведении Г.Баширова “Семерица”.	1			
		Нинди ул Агыйдел кызы? (Ә. Баяновның «Яшьлегемне эзлим» повестенда яшьлек, мэхәббәт һәм табигать параллельлеге). / Какая она – дочь Агидель? Внутренний монолог героя. Картины природы. Смысловая сторона пейзажа.в повести А.Баяна «Ищу молодость».	1			
		Күнеленә сандугач керсә... (Лирик әсәрләрдә пейзажның үзенчәлеге: Н. Арслановның «Яз» шигыре). / Когда в душе поет соловей. Особенности пейзажа	1			

		в стихотворении Н.Арсланова “Весна”.			
3	<p>Әдәби әсәрдә сәнгати алымнар. Портрет. / Художественные приёмы в литературном произведении. Портрет. (6 сәгать)</p>	Сәнгати алым буларак әдәби әсәрдә портрет бирелешә. / Художественные приёмы в литературном произведении. Портрет.	1		
		Гасырлар аша күз салып (Тарихи әсәрләрдә портрет бирү үзенчәлеге. Н. Фәттахның «Әтил суы ака торур» әсәре мисалында). / Взгляд через века. Портретная характеристика исторических персонажей на примере произведения Н.Фаттаха «Течет река Итиль».	1		
		Һәр хиснең үз йөзе бар (Н. Фәттахның «Әтил суы ака торур» әсәрендә портрет геройның эчке дөньясын ачу чарасы). / У каждого чувства есть свое лицо. Прием раскрытия внутреннего мира героя на примере произведения Н.Фаттаха «Течет река Итиль».	1		
		Хисләр һәм акыл каршылыгы (Ф. Хәснинең «Йөзек кашы» әсәрендә психологик портрет тудыру үзенчәлеге). / Спротивление чувств и разума. Особенности портрета литературных героев в произведении Ф.Хусни “Перстень”.	1		
		Руһи халәтнең тышкы чагылышы нинди? (Ф. Хәснинең «Йөзек кашы» әсәрендә чагыштырма портрет). / Каково внешнее выражение духовного состояния?	1		
					<p>Уку: текстны сәнгатьле уку. Уку әңгәмәсе: эчтәлек буенча сорауларга җаваплар бирү, укылган әсәр турында сөйләшүдә катнашу. Әдәби әсәр текстны белән эш: әдәби әсәрнең төрән һәм жанрын билгеләү, геройның хисләрен белдерә торган сурәтләү чараларын билгеләү, сәнгатьлелек чараларын тексттан табу, аларның мәгънәләрен аңлау һәм тексттагы әһәмиятен билгеләү. Әсәр героена бәя: автор сурәтләвенә нигезләнәп, телдән, геройның портретын тасвирлау. Әдәби-теоретик төшенчәләргә үзләштерү. Үткән материалны ныгыту: гомумиләштерү, сорауларга телдән җаваплар бирү</p>

		Сравнительный портрет в произведении Ф.Хусни “Перстень”.				
		Үзе унган, үзе тыйнак – татар кызы ... (Ш. Жиһангированың «Татар кызына» шигырендә милли портрет бирелеше). / Умелая и скромная татарка. Национальный портрет в стихотворении Ш.Зигангировой “Татарской девушке”.	1			
4	Әдәби әсәрдә сәнгати алымнар. Әдәби деталь (әйберләр дөньясы). / Художественная деталь в литературном произведении. Литературная деталь. Образы-вещи в литературном произведении. (5 сәгать)	Кульяулыгым – вәгдә билгесе (Сәнгати алым буларак әдәби деталь, әйберләр дөньясы). / Мой платочек – знак верности. Художественная деталь в литературном произведении. Йөрәк түрендәге хисләр (Ә. Еникинең «Әйтелмәгән васыять» әсәрендә әдәби детальнең психологик төрләр). / Чувства в глубине сердца. Психологические виды художественной детали в произведении А.Еники “Невысказанное завещание”.	1			Уку: текстның мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Уку әңгәмәсе: укылган текстның эчтәлегә буенча сорауларга җаваплар бирү, укылган әсәр турында сөйләшүдә катнашу. Әдәби әсәр тексти белән эш: әсәрнең темасын, идеясен һәм проблемасын билгеләү, әсәр геройларына карата үз мөнәсәбәтенең анализлау һәм белдерү.
		Хәситәме, камчымы?.. (Ә. Еникинең «Әйтелмәгән васыять» әсәрендә әйберләр дөньясының әсәр идеясен ачудагы роле). / Хәситә или кнут?.. Художественная деталь в раскрытии идеи произведения А.Еники “Невысказанное завещание”.	1			Текстны сөйләп бирү: кыскача сөйләү. Әдәби-теоретик төшенчәләрне үзләштерү. Үткән материалны ныгыту: гомумиләштерү, сорауларга телдән җаваплар бирү
		Үткәннәрне чүпләккә салып булмый (Н. Думавиның «Яшь ана» әсәрендә геройларның күңел халәтен ачуда әдәби детальнең әһәмияте). / Прошлое нельзя забыть. Роль художественной детали в характеристике героя в произведении	1			

		Н.Думаи “Молодая мать”.			
		Сары – сагыш билгесе (Лирик эсэрлэрдэ эдэби деталь: Х. Туфанның «Каеннар сары иде» шигыре). / Желтое – знак печали. Художественная деталь в лирических произведениях: Стихотворение Х.Туфана “Березы стали желтыми”.	1		
5	Символизм. Эдэби эсэрдэ символларның төрлэре. / Символизм. Типы символов в литературе. (4 сэгать)	Символизм. Эдэби эсэрдэ символларның төрлэре. / Символизм. Типы символов в литературе.	1		Уку: мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку.
		Язмыш сынавын һәркем үзенчә кичерә (Ф. Яруллинның «Жилкәннәр жилдә сынала» повестенда кеше язмышы, рухи батырлык мәсьәләсе). / Каждый по-своему переживает испытание судьбой. Образ сильного человека в повести Ф.Яруллина “Упругие паруса”.	1		Эдэби эсәренәң текстны белән эшләү: эсәр текстын белү һәм аңлауны ачыклай торган сорауларга җаваплар бирү, текстка таянып үз фикерләрен нигезләү.
		Жилкәнәңне жилләр екса (Ф. Яруллинның «Жилкәннәр жилдә сынала» повестенда герой характерын ачарга ярдәм иткән символлар). / Если навстречу сильные ветры... Символы, помогающие раскрыть характер героя в повести Ф.Яруллина “Упругие паруса”.	1		Эсәр героена бәя: автор сурәтләвенә нигезләнәп, телдән, геройны тасвирлау. Декламацияләү: текстны сәнгатьле итеп яттан сөйләү.
		Шигъриятнең серле дөньясы (Шигърияттә символизм: Дәрдемәнднең «Кораб», Роб. Әхмәтҗанов «Гомер китабы» шигърьләре). / Таинственный мир лирики. Символизм в поэзии:	1		Эдэби-теоретик төшенчәләрне үзләштерү. Үткән материалны ныгыту: гомумиләштерү, сорауларга телдән җаваплар бирү

		Стихотворения Дардменда “Кораб”, Роб. Ахметзянова “Книга жизни”.				
6	Психологизм. Әдәби әсәрләрдә психологизм алымнары. / Психологизм как единство литературных приёмов. Виды приёмов психологизма. (4 сәгать)	Психологизм. Әдәби әсәрдә психологизмның төрләре. / Психологизм как единство литературных приёмов. Виды приёмов психологизма.	1			Уку: мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Әдәби әсәр тексты белән эшләү: текстның исеме, рәсемнәр, ачыкч сүзләр аша әсәрнең эчтәлеген фаразлау, вакыйгалар эзлеклеген билгеләү, геройның хисләрен белдерә торган сурәтләү чараларын билгеләү. Үз карашын формалаштыру һәм дәлилләү.
		Тән ярасын оныттырырлык моң (Ә. Еникинең «Кем жырлады» әсәрендә психологизм аша геройның рухи халәтен ачу). / Музыка, заставляющая забыть о душевной ране. Роль психологических приёмов в раскрытии литературных образов, идейного содержания в произведении А. Еники «Кто пел?».	1			Текстны сөйләү: жентекләп сөйләү. Әдәби-теоретик төшенчәләр белән эшләү: психологизм үзенчәлекләрен ачыклау. Үткән материалны ныгыту: гомумиләштерү, сорауларга телдән җаваплар бирү. Ижади эш: сочинение язу
		Күнел кошның күкрәгең сыймаса... (Г. Ибраһимов «Яшь йөрәкләр» әсәрендә геройлар омтылган шәхес иреге). / Если душа твоя не умещается на груди твоей...Идеи свободы личности в произведении Г.Ибрагимова “Молодые сердца”.	1			
		Хыял һәм хакыйкәтнең арасы еракмы? (Г. Ибраһимовның «Яшь йөрәкләр» романында хатын-кыз психологиясе). / Велико ли расстояние между мечтой и реальностью? Женская психология в романе Г.Ибрагимова “Молодые сердца”.	1			
7	Әдәби әсәрдә урын һәм вакыт (хронотоп). Хронотопик образлар. / Художественное	Әдәби әсәрдә урын һәм вакыт (Лирик әсәрләрдә хронотоп бирелеше: М. Галиев «Кичке сурәт»). / Художественное время и пространство в литературном произведении (хронотоп): М.Галиев «Вечерний пейзаж».	1			Уку: текстны мәгънәләрен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Уку әңгәмәсе: исемнең эчтәлек белән бәйләнешен табу, укылган текстның эчтәлеге буенча сорауларга

	<p>время и пространство в литературном произведении (хронотоп). Хронотопические образы. (5 сәгать)</p>	<p>Руһи ныктык кайдан килә? (Г. Исхакыйның «Көз» повестенда урын һәм вакыт бердәмлеге). / Откуда берется духовная стойкость? Художественное время и пространство в повести Г.Исхаки «Осень».</p>	1			<p>жауап бирү. Әсәр героена бәя. Рәсемнәр һәм иллюстрацияләр буенча сөйләү. Әдәби-теоретик төшенчәләр белән эшләү: хронотоп төшенчәсен ачыклау</p>
		<p>Гомер көзенең жимешләре татлы булсын дисәң... (Г. Исхакыйның «Көз» әсәрендә геройлар язмышына мөнәсәбәтле хронотопик образлар). / Если хочешь чтобы плоды жизни будут сладкими... Хронотопические образы в произведении Г.Исхаки “Осень”.</p>	1			
		<p>Жырга тиң мэхәббәт (Г. Кутуйның «Тапшырылмаган хатлар» повестенда хронотоп бирелеше). / Любовь, равная песне. Хронотоп в повести А.Кутуя “Неотосланные письма”.</p>	1			
		<p>Гаилә – тигез хокуклы кешеләр союзы ул (Г. Кутуйның «Тапшырылмаган хатлар» повестенда геройлар язмышын ачарга ярдәм итүче хронотопик образлар). / Семья – это союз равноправных людей. Хронотопические образы, помогающие раскрыть судьбы героев в повести А.Кутуя “Неотосланные письма”.</p>	1			
8	<p>Нәтижәләр чыгару./ Подведение итогов. (1 сәгать)</p>	<p>Үткән материалны кабатлау. Контроль эш. Нәтижәләр чыгару. / Повторение пройденного материала. Контрольная работа. Подведение итогов.</p>	1			<p>Комплекслы кабатлау. Гомумиләштерү, сорауларга жауаплар бирү. Контроль тест биремнәрен үтәү</p>
Барлығы – 34 сәгать						

ТЕМАТИЧЕСКОЕ ПЛАНИРОВАНИЕ В 9 КЛАССЕ

(1 час в неделю – 34 ч. в год)

№	Тема	Эчтәлек / Содержание	Сәг. Саны / кол-во часов	Үткәру вакыты / Время проведения		Укучылар эшчәнлегенә төп төрләре / Основные виды деятельности учащихся
				план	факт	
Кереш / Введение						
1	Сүз сәнгате буларак әдәбият. Әдәбиятны чорларга бүлү. / Литература как искусство слова. Периодизация татарской литературы. (1 сәгать)	Татар әдәбиятын чорларга бүлү. / Периодизация татарской литературы.	1			Уку әңгәмәсе: тарихи-әдәби барышның төп этапларын аерып күрсәтү, тема буенча сорауларга җаваплар, үз фикереңне формалаштыру, башкалар фикерләренә мөһнәсен аңлау. Материалны структуралаштыру, системалаштыру, классификацияләү, гомумиләштерү. Әдәби-теоретик төшенчәләргә үзләштерү
Татар әдәбияты тарихы / История татарской литературы						
2	Борынгы һәм Урта гасырлар әдәбияты. / Средневековая тюрко-татарская литература. (2 сәгать)	«Гакыллылар тыңлар, аңлар, белер имди...» (Борынгы һәм Урта гасырлар әдәбиятына гомуми күзәтү. Кол Галинең «Кыйссаи Йосыф» поэмасы). / Общий обзор средневековой литературы. Кул Гали «Сказание о Юсуфе».	1			Уку: мөһнәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Уку әңгәмәсе: тарихи-әдәби барышның төп этапларын аерып күрсәтү. Әдәби әсәр текстны белән
		Камиллеккә ирешү җиңелме? (Кол Галинең «Кыйссаи Йосыф» дастанында	1			эшләү: укылган поэманың эчтәлегенә буенча сорауларга

		гомумкешелек идеаллары чагылышы). / Легко ли достигнуть совершенства? Общечеловеческие идеи в дастане Кул Гали «Сказание о Юсуфе».				жаваплар бирү, укыган эсэрнең темасын, идеясен, проблемаларын ачыклау, вакыйгалар эзлеклелеген билгеләү, сюжет һәм композиция төзелешендәге үзенчәлекләрне табу, поэманың төп героена бәя бирү. Әдәби-теоретик төшенчәләрне үзләштерү
3	XIII-XVгасыр әдәбияты. / Литература XIII - первой половины XV веков. (2 сәгать)	Алтын Урда чоры әдәбияты үзенчәлекләре. / Особенности литературы эпохи Золотой Орды. Мәхәббәт – иң саф хис (С. Сарай. «Сөһәйл вә Гелдерсен» поэмасының идея-эстетик эшләнеше). / Любовь – самое святое чувство. Идейно-эстетическое содержание поэмы, художественное своеобразие в произведении С. Сарай «Сухайль и Гульдурсун».	1			Уку: мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Уку әңгәмәсе: тарихи-әдәби барышның төп этаптарын аерып күрсәтү. Әдәби эсәр текстны белән эшләү: укыган эсәрләрнең темасын һәм проблемаларын билгеләү, төп фикерен ачыклау, эчтәлеген һәм формасы белән бәйлә сораулар формалаштыру, эсәрләрнең тел үзенчәлекләрен ачыклау һәм аларның әдәби эсәрдәге ролен бәяләү. Әдәби эсәрне интерпретацияләү. Үткән материалны ныгыту: сорауларга телдән жавап бирү. Ижади эш: сочинение язу
			1			

4	Казан ханлыгы чоры әдәбияты. / Татарская литература периода Казанского ханства. (1 сәгать)	Казан ханлыгы чоры әдәбияты. Кол Шәриф «Гафил торма». Үткән материалны кабатлау. / Татарская литература периода Казанского ханства. Кул Шариф, «Не будь неучем». Повторение пройденного материала.	1			Уку: әсәрне сәнгатьле итеп уку. Уку әңгәмәсе: тарихи-әдәби барышның төп этапларын аерып күрсәтү. Әдәби әсәр тексты белән эшләү: укыган әсәрләрнең темасын һәм проблемаларын билгеләү, әсәрләрнең идея эчтәлеген ачыклау, текстның тел үзенчәлекләрен ачыклау, әсәрләрдәге тел-сурәтләү чараларын ачыклау һәм аларның әдәби әсәрдәге ролен бәяләү. Әдәби әсәрне интерпретацияләү. Әдәби-теоретик төшенчәләргә үзләштерү. Тикшерү эше: тест биремнәрен үтәү
5	XVII гасыр әдәбияты. / Татарская литература XVII века. (2 сәгать)	XII гасыр әдәбиятына гомуми күзәтү. / Татарская литература XVII века. Әхлак һәр чор өчен олы кыйммәт (М. Колый хикмәтләрендә әхлакый кануннар чагылышы). / Мораль-огромная ценность для любой эпохи. Нравственно-философское направление в хикметов М.Колый.	1			Уку әңгәмәсе: тарихи-әдәби барышның төп этапларын аерып күрсәтү, текст буенча сораулар төзү, укылган текст буенча әңгәмәдә катнашу, укылган текст эчтәлегенә нигезендә үз карашын формалаштыру. Әдәби әсәр тексты белән эшләү: текстның тел үзенчәлекләрен ачыклау,
			1			

						<p>эсэрләрдәге тел-сурәтләү чараларын ачыклау һәм аларның әдәби эсәрдәге ролен бәяләү.</p> <p>Әдәби-теоретик төшенчәләр белән эшләү: хикмәт жанрының үзенчәлекләрен билгеләү</p>
6	XVIII гасыр әдәбияты (2 сәгать)	XVIII гасыр әдәбиятына гомуми күзәтү. / Татарская литература XVIII века.	1			Уку: мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку.
		Энциклопедик мирас калдырган әдип (Габдерәхим Утыз Имәни ижаты). «Гыйлемнең өстенлеге турында» «Егет булу турында» («Татулык турында»/ Писатель, оставивший энциклопедическое наследие Творчество Г. Утыз Имяни. Произведения «О преимуществе знания», «О мужестве», «О дружбе».	1			<p>Уку әңгәмәсе: тема буенча сорауларга җаваплар, тарихи-әдәби барышның төп этапларын аерып күрсәтү, укылган текст буенча фикер алышуда катнашу, аның нигезендә үз карашыңны формалаштыру.</p> <p>Әдәби эсәр тексты белән эшләү: лирик геройның хисләрен белдерә торган сурәтләү чараларын билгеләү, эсәрдән тел-сурәтләү чараларын табу, аларның мәгънәләрен аңлау һәм тексттагы әһәмиятен билгеләү.</p> <p>Үткән материалны ныгыту: сорауларга телдән җаваплар бирү</p>

7	XIX гасыр әдәбияты. Мәғрифәтчелек хәрәкәте. Татарская литература XIX века. Просветительское движение у татар. (4 сәгать)	XIX гасыр әдәбиятына гомуми күзәтү. Мәғрифәтчелек хәрәкәте. / Обзор татарской литературы XIX века. Просветительское движение у татар.	1			Уку: мәғнәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Уку әңгәмәсе: язучының биографиясе белән танышу, әһәмиятле вакыйгаларны билгеләү, тарихи-әдәби барышның төп этапларын аерып күрсәтү, укылган әсәрнең эчтәлегенә буенча сорауларга җаваплар бирү, текстның эчтәлегенә һәм формасы белән бәйлә сораулар формалаштыру.
		Дөнъяви хисләр жырчысы. (Г. Кандалий ижаты. «Сәхипжәмал» поэмасы). / Певец светских чувств. Творчество Г.Кандалий. «Сахибджамал».	1			Әдәби әсәр текстны белән эш: сюжет һәм композиция төзелешендәге үзенчәлекләрен тасвирлап бирү, әдәби әсәрдә вакыйгалар үстерелеше этабын табу, әсәрнең төп героена бәя бирү.
		Татар халкының олут шәхесе (Каюм Насыри эшчәнлегенә. «Кырык бакча» хикәяләре). / Великая личность татарского народа. Деятельность Каюм Насыри. К. Насыри. «Сорок садов».	1			Текстны сөйләү: план буенча кыскача сөйләү.
		Гыйлемлек – бәхет ачкычы (М. Акъегетзадә «Хисаметдин менла» повестенда заман герое). / Знание-ключ к счастью. Современный герой в повести М. Акъегетзадә «Хисаметдин менла».	1			Әдәби-теоретик төшенчәләрен үзләштерү. Үткән материалны ныгыту: сорауларга телдән җаваплар бирү. Ижади эш: сочинение язу

8	XX гасыр башы эдәбияты. / Татарская литература начала XX века. (9 сәгать)	XX гасыр башы эдәбиятына гомуми күзәтү. / Обзор татарской литературы начала XX века.	1			Уку: мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Язучының биографиясе белән танышу. Уку әңгәмәсе: тарихи-әдәби барышның төп этаптарын аерып күрсәтү, укыган текстның эчтәлегенә буенча сорауларга җаваплар, текстның эчтәлегенә һәм формасы белән бәйлә сораулар формалаштыру. Әдәби эсәр текстны белән эшләү: әдәби эсәрдә геройларның позицияларын аеру, укыган эсәрдә темасын, проблемасын, идея-эмоциональ эчтәлеген билгеләү, геройның хисләрен белдерә торган сурәтләнү чараларын билгеләү, сәнгатьлелек чараларын тексттан табу, аларның мәгънәләрен аңлау һәм тексттагы әһәмиятен билгеләү.
		«Әйдә, халыкка хезмәткә...» (Г. Тукай эшчәнлегенә һәм ижаты. «Милләткә», «Милли моңнар» шигырьләре). / «Пойдем на службу народу...». Творчество и жизнь Г.Тукая. Стихотворения «К нации», «Народные напевы».	1			Әдәби-теоретик төшенчәләренә үзләштерү Декламацияләү: текстны сәнгатьле итеп яттан сөйләү. Ижади эш башкару: сочинение язу.
		Гөрләгән сулар ни сөйли? (Дәрдемәнд (Закир Рәмиевнең) тормышы һәм ижаты. «Видагъ» «Гөрләгән сулар» шигырьләре). / О чем говорят бурлящие воды? Жизнь и творчество Дардменда. Стихотворения «Расставание», «Бурлящие воды».	1			
		Милләтнең таңы кайчан атар? (С. Рәмиев тормышы һәм ижаты. «Таң вакыты», «Мин» шигырьләре). / Когда наступит рассвет нации? Жизнь и творчество С. Рамиева. «На рассвете», «Я».	1			
		Хатын-кыз – милли яшәеш сакчысы (Г. Исхакый тормышы һәм ижаты. «Сөннәтче бабай» хикәясе). / Женщина-защитник национального бытия. Жизнь и творчество Г. Исхаки. Повесть «Суннатчи бабай».	1			

		Татар тормышын яңарышка әйдәүче әдип (Ф. Әмирхан тормышы һәм ижаты. «Хәят» повесте). / Писатель, ведущий татарскую жизнь к возрождению. Жизнь и творчество Ф. Амирхана. «Хәят».	1			Үткән материалны ныгыту: гомумиләштерү өчен булган сорауларга телдән җавап бирү.
		Хәятнең гүзәл хәйте (Ф. Әмирханның «Хәят» повесте). / Красота жизни Хаят. Повесть “Хаят” Ф. Амирхана.	1			
		Хыял иркендә чәчәк аткан мэхәббәт (М. Фәйзиненң «Галиябану» драмасы). / Драма М.Файзи “Галиябану”.	1			
		Саф хисләр акчага сатылмый. (М. Фәйзиненң «Галиябану» драмасы). Сочинение Үткән материалны кабатлау. / Чистые чувства не продаются за деньги. Сочинение по драме М. Файзи “Галиябану”. Повторение пройденного материала.	1			
9	1920-1930 еллар әдәбияты. / Татарская литература 1920-1930-х годов. (1 сәгать)	1920-1930 еллар әдәбиятына гомуми күзәтү. Нади Такташның «Мэхәббәт тәүбәсе» поэмасы. / Обзор татарская литература 1920-1930-х годов. Жизнь и творчество Х. Такташа. «Раскаяние в любви».	1			Уку: мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Уку әңгәмәсе: тарихи-әдәби барышның төп этапларын аерып күрсәтү, язучының биографиясе белән танышу. Әдәби әсәр тексты белән эшләү: укылган әсәр эчтәлегенә буенча сорауларга җаваплар бирү, әдәби әсәрләрененң язылу вакыты, аларда сурәтләнгән чор һәм әсәрдә күтәрелгән проблемаларны чагыштыру, әсәрнең төп

						<p>фикерен ачыклау, вакыйгалар эзлеклелеген билгеләү, геройга бәя бирү, автор позициясен ачыклау, эсәрдән тел-сурәтләү чараларын табу, аларның мәгънәләрен аңлау һәм тексттагы эһәмиятен билгеләү.</p> <p>Әдәби эсәрне интерпретацияләү.</p> <p>Әдәби-теоретик төшенчәләрне үзләштерү.</p> <p>Декламацияләү: текстны сәнгатьле итеп ятган сөйләү.</p> <p>Үткән материалны ныгыту: гомумиләштерү, сорауларга телдән җавап бирү.</p> <p>Ижади эш: сочинение язу</p>
10	<p>Бөек Ватан сугышы чоры әдәбияты (1941-1945 еллар). / Татарская литература периода Великой Отечественной войны и послевоенного времени. (2 сәгать)</p>	<p>Бөек Ватан сугышы чоры әдәбиятына гомуми күзәтү (М. Жәлил ижаты. «Моабит дәфтәрләре»: «Жырларым», «Кичер, илем» шигырьләре). / Обзор татарской литературы периода Великой Отечественной войны и послевоенного времени. М. Джалиль. «Моабитская тетрадь», «Мои песни», «Прости, Родина».</p> <p>Шагыйрь һәм яугир язмышы (Ф. Карим ижаты. «Кыр казы» шигыре). / Судьба поэта и воина. Жизнь и творчество Ф. Карима. «Дикий гусь».</p>	1			<p>Уку әңгәмәсе: тарихи-әдәби барышның төп этапларын аерып күрсәтү, язучының биографиясе белән танышу.</p> <p>Уку: эсәрләрне сәнгатьле итеп уку.</p> <p>Әдәби эсәр тексты белән эшләү: әдәби эсәрләренен язылу вакыты, аларда сурәтләнган чор һәм эсәрдә күтәрелгән проблемаларны чагыштыру, укылган эсәр эчтәлегенә буенча сорауларга җаваплар бирү, лирик геройның хисләрен белдерә</p>

						<p>торган сурәтләү чараларын билгеләү, сәнгатьлелек чараларын тексттан табу, аларның мәгънәләрен аңлау һәм тексттагы әһәмиятен билгеләү.</p> <p>Әдәби әсәрне автор фикерен сәнгатьчә житкерүе буларак кабул итү.</p> <p>Хикәяләү: укылган әсәр эпизодлары һәм өлешләре буенча тасвирлап сөйләү (сүз белән сурәт тудыру).</p> <p>Декламацияләү: текстны сәнгатьле итеп ятган сөйләү.</p> <p>Үткән материалны ныгыту: сорауларга телдән җавап бирү.</p> <p>Тикшерү эше: тест биремнәрен үтәү</p>
11	1960-1980 еллар әдәбияты. / Татарская проза 1960-1980-х годов. (1 сәгать)	1960 – 1980 еллар прозасына гомуми күзәтү. / Обзор татарской прозы 1960-1980-х годов.	1			Уку әңгәмәсе: тарихи-әдәби барышның төп этаптарын аерып күрсәтү, язучының биографиясе белән танышу.
		Илгә килгәнне иңең белән күтәр (А. Гыйләҗевнең «Өч аршын жир» повесте). / Важно статья частью страны. Повесть А. Гилязова «Три аршина земли».	1			Әсәрләргә уку.
						Әдәби әсәр текстны белән эшләү: укылган әсәр эчтәлеген буенча сорауларга җаваплар бирү, геройның хисләрен белдерә торган сурәтләү чараларын билгеләү, сәнгатьлелек чараларын тексттан табу, аларның

						<p>мәгънэләрен аңлау һәм тексттагы әһәмиятен билгеләү. Телдән сөйләү өчен тезис план төзү. Әдәби-теоретик төшенчәләрне үзләштерү. Проект эше: проект эшен башкару өчен материал жыю һәм системалаштыру, фикер алышу, проект эшен башкару, телдән чыгыш ясау. Үткән материалны ныгыту: гомумиләштерү, сорауларга телдән җавап бирү. Тикшерү эше: тест биремнәрен үтәү</p>
12	1960-1980 еллар шигърияте. / Татарская лирика	1960-1980 еллар шигъриятенә күзәтү. / Обзор татарской лирики 1960-1980-х годов.	1			Уку әңгәмәсе: тарихи-әдәби барышның төп этаптарын аерып күрсәтү, язучының

	1960-1980-х годов. (2 сәгать)	Гамьле дөнья тудырган хисләр ташкыны (Р. Фәйзуллинның «Нюанслар иле»: «Чынлык», «Вакыт», «Көзге яңгыр», «Язгы кәеф», Р. Харисның «Ак сөлге», И. Юзеевның «Калдыр, аккош, каурыңны» шигырьләре). / Творчество Р. Файзуллина. «Страна нюансов», «Действительность», «Время», «Осенний дождь», «Весеннее настроение».	1			биографиясе белән танышу. Әсәрләргә уку. Әдәби әсәр текстны белән эшләү: укылган әсәр эчтәлегенә буенча сорауларга җаваплар бирү, геройның хисләрен белдерә торган сурәтләр чараларын билгеләү, сәнгатьлелек чараларын тексттан табу, аларның мәгънәләрен аңлау һәм тексттагы әһәмиятен билгеләү. Телдән сөйләү өчен тезис план төзү. Әдәби-теоретик төшенчәләргә үзләштерү. Декламацияләү: текстны сәнгатьле итеп яткан сөйләү. Ижади эш: сочинение язу. Үткән материалны ныгыту: гомумиләштерү, сорауларга телдән җаваплар бирү
13	1960-1980 еллар драматургиясе. / Татарская драматургия 1960-1980-х годов. (2 сәгать)	1960-1980 еллар драматургиясе. Туфан Миңнуллинның «Дуслар җыелган жирдә» драмасы. / Татарская драматургия 1960-1980-х годов. Драма Т. Миннуллина «Когда собираются друзья».	1			Уку: мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Әдәби әсәр текстны белән эшләү: укылган әсәр эчтәлегенә буенча сорауларга җаваплар бирү, укылган әсәрнең

		<p>Әкият эченә яшерелгән хакыйкәт (Т. Миннуллинның «Дуслар жыелган жирдә» драмасында жәмгыятькә тәнкыйди караш). / Истина, спрятанная внутри сказки. Нравственные проблемы в произведении Т. Миннулина «Когда собираются друзья».</p>	1			<p>темасын, проблемасын, идея-эмоциональ эчтәлеген билгеләү, геройның хисләрен белдерә торган сурәтләү чараларын билгеләү, сәнгатьлелек чараларын тексттан табу, аларның мәгънәләрен аңлау һәм тексттагы әһәмиятен билгеләү. Әңгәмәдә катнашу</p>
14	<p>XX гасыр ахыры – XXI гасыр башында татар әдәбияты. / Татарская литература рубежа XX-XXI веков. (1 сәгать)</p>	<p>Янып калсын гомерең маяк булып... М. Жәлил (Р. Миннуллинның «Һәйкәлләрне тыңлыйк!», И. Ихсанованың «Кеше булса...» шигырьләре). / Пусть горит твоя жизнь маяком... И. Ихсанова, «Если это человек...», Р. Миннуллин «Что говорят памятники»).</p>	1			<p>Уку әңгәмәсе: тарихи-әдәби барышның төп этапларын аерып күрсәтү. Уку: мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Әдәби әсәр тексты белән эшләү: укылган әсәр эчтәлеге буенча сорауларга җаваплар бирү, укыган әсәрнең темасын, проблемасын, идея-эмоциональ эчтәлеген билгеләү, геройның хисләрен белдерә торган сурәтләү чараларын билгеләү, сәнгатьлелек чараларын тексттан табу, аларның мәгънәләрен аңлау һәм тексттагы әһәмиятен билгеләү. Әңгәмәдә катнашу. Үткән материалны ныгыту: гомумиләштерү, сорауларга</p>

						телдән жавап бирү
15	Хәзерге татар әдәбияты. / Развитие современной татарской литературы. (1 сәгать)	Күктә кояш балкып-балкып яна (А. Әхмәтгалиева. «Кайтаваз»; Р. Мөхәммәтшин. «Август азагы», «Күктә кояш балкып-балкып яна»). / На небе ярко светит солнце. А. Ахметгалиева «Эхо», Р. Мухамметшин «Конец августа», «А солнце в небе светит ярко-ярко».	1			Уку: мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Уку әңгәмәсе: тарихи-әдәби барышның төп этапларын аерып күрсәтү. Әдәби әсәр тексты белән эшләү: укылган әсәр эчтәлеген буенча сорауларга җаваплар бирү, укылган әсәрнең сюжетын темасын, проблемасын, идея-эмоциональ эчтәлеген билгеләү, геройның хисләрен белдерә торган сурәтләр чараларын билгеләү, сәнгатьлелек чараларын тексттан табу, аларның мәгънәләрен аңлау һәм тексттагы әһәмиятен билгеләү
16	Нәтиҗәләр чыгару. / Подведение итогов. (1 сәгать)	Үткән материалны кабатлау. Нәтиҗәләр чыгару. / Повторение пройденного материала. Подведение итогов.	1			Комплекслы кабатлау. Гомумиләштерү, сорауларга җаваплар бирү. Контроль тест биремнәрен үтәү
Барлығы – 34 сәгать						